

Zalecenia Rady Europy dla państw członkowskich

dotyczące wzmocnienia mechanizmów wdrażania

Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

na poziomie krajowym

Warszawa, marzec 2017 r.

Spis treści

I. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich	3
Zalecenie Rec(2000)2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznawiania pewnych spraw na poziomie krajowym na skutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	3
Zalecenie Rec(2002)13 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie publikacji i rozpowszechniania w państwach członkowskich tekstu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.....	5
Zalecenie Rec (2004)4 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kształceniu uniwersyteckim oraz szkoleniu zawodowym	7
Zalecenie Rec(2004)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie kontroli zgodności projektów aktów prawnych oraz istniejącego prawa i praktyki administracyjnej ze standardami wyrażonymi w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.....	13
Zalecenie Rec(2004)6 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ulepszenia krajowych środków prawnych (odwoławczych)	19
Zalecenie CM/Rec(2008)2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczące skutecznej zdolności krajowej do szybkiego wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	26
II. Deklaracje Konferencji Wysokiego Szczebla Rady Europy	29
Deklaracja Konferencji wysokiego szczebla na temat przyszłości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Interlaken	29
Deklaracja Konferencji Wysokiego Szczebla na temat Przyszłości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Brighton	36
Deklaracja Konferencji Wysokiego Szczebla w Brukseli nt. Implementacji Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, naszej wspólnej odpowiedzialności	48

III. Raporty Rady Europy 57

Raport Rady Europy ws. długoterminowej przyszłości systemu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – konkluzje dotyczące implementacji Konwencji na poziomie krajowym 57

IV. Dokumenty Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy 60

Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 1823(2011) Parlamenty krajowe: gwaranci praw człowieka w Europie..... 60

I. Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy do państw członkowskich

Zalecenie Rec(2000)2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznawiania pewnych spraw na poziomie krajowym na skutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 19 stycznia 2000r., na 694. sesji Komitetu Zastępców Ministrów)

Komitet Ministrów, działając zgodnie z artykułem 15.b Statutu Rady Europy,

Zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności jej członków;

Mając na względzie na Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej „Konwencja”);

Zauważając, iż zgodnie z Artykułem 46 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) Wysokie Umawiające się Strony zaakceptowały zobowiązanie do przestrzegania ostatecznego wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka („Trybunał”) we wszystkich sprawach, w których są stronami oraz, że Komitet Ministrów czuwa nad jego wykonaniem;

Mając na względzie, iż w pewnych okolicznościach wspomniane powyżej zobowiązanie może wymagać przyjęcia środków, innych niż słuszne zadośćuczynienie orzeczone przez Trybunał zgodnie z artykułem 41 Konwencji oraz/lub środków ogólnych, które zagwarantują, iż pokrzywdzona strona zostanie przywrócona, jak tylko to jest możliwe, do tego samego stanu w jakim się znajdowała przed naruszeniem Konwencji (restitutio in integrum);

Zauważając, iż to odpowiednie władze państwa pozwanego są władne w podjęciu decyzji, jakie środki są najbardziej odpowiednie dla przywrócenia restitutio in integrum, biorąc pod uwagę środki dostępne w krajowym porządku prawnym;

Mając jednak na względzie, iż praktyka Komitetu Ministrów w nadzorze nad wykonaniem wyroków Trybunału wykazuje, iż w wyjątkowych okolicznościach ponowne rozpatrzenie sprawy lub wznowienie postępowania udowodniły, iż są najbardziej skutecznym, jeśli nie jedynym, środkiem dla osiągnięcia restitutio in integrum,

- I. Wzywa, w świetle tych rozważań, Wysokie Układające się Strony do zapewnienia, iż na poziomie krajowym istnieją odpowiednie możliwości uzyskania, jeśli tylko jest to możliwe, restitutio in integrum;
- II. Zachęca w szczególności Wysokie Układające się Strony do zbadania swoich krajowych systemów prawnych w celu zapewnienia iż istnieją odpowiednie możliwości ponownego rozpatrzenia sprawy, łącznie ze wznowieniem postępowania, w przypadkach, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji, w szczególności, gdy:
  - i. pokrzywdzona strona w dalszym ciągu odczuwa bardzo poważne negatywne konsekwencje, wynikające z rezultatu spornej decyzji krajowej, które nie zostały wystarczająco naprawione poprzez słuszne zadośćuczynienie i nie mogą zostać skorygowane, za wyjątkiem ponownego rozpatrzenia lub wznowienia, oraz
  - ii. wyrok Trybunału prowadzi do wniosku, iż
    - (a) kwestionowana decyzja krajowa jest w swoim meritum sprzeczna z Konwencją, lub
    - (b) stwierdzone naruszenie wynika z błędów proceduralnych lub wad o takim ciężarze, iż nasuwa się poważna wątpliwość co do wyniku zaskarżonego postępowania krajowego.

***

Zalecenie Rec(2002)13
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich
w sprawie publikacji i rozpowszechniania w państwach członkowskich
tekstu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka
oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 18 grudnia 2002 r., na 822 spotkaniu Komitetu Zastępców Ministrów)

Komitet Ministrów, działając zgodnie z artykułem 15.b Statutu Rady Europy,

Zważywszy na doniosłość Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej zwana „Konwencją”) jako instrument konstytucyjny dla zagwarantowania porządku publicznego w Europie oraz w szczególności orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej zwany „Trybunałem”);

Zważywszy, iż łatwy dostęp do orzecznictwa Trybunału jest nieodzowny dla efektywnego wdrażania Konwencji na poziomie krajowym, jako iż umożliwia zapewnienie zgodności decyzji krajowych z tym orzecznictwem oraz zapobieżenie naruszeń;

Zważywszy na odpowiednie praktyki Trybunału, Komitetu Ministrów w ramach jego kontroli wykonywania wyroków Trybunału oraz państw członkowskich w odniesieniu do publikacji i rozpowszechniania orzecznictwa Trybunału;

Zważywszy, iż państwa członkowskie zostały zachęczone podczas Europejskiej Konferencji Ministerialnej nt. Praw Człowieka (Rzym, 3-4 listopada 2000 r.), aby „zapewnić, że tekst Konwencji jest przetłumaczony oraz szeroko rozpowszechniony do władz krajowych, szczególnie sądów, oraz że rozwój orzecznictwa Trybunału jest wystarczająco dostępny w języku (językach) danego państwa”;

Biorąc pod uwagę różnorodność tradycji i praktyk w państwach członkowskich w odniesieniu do publikacji i rozpowszechniania decyzji sądowych;

Przypominając artykuł 12 Statutu Rady Europy, zgodnie z którym oficjalnymi językami Rady Europy są angielski i francuski;

Zaleca, by rządy państw członkowskich dokonały przeglądu swoich praktyk co do publikacji i rozpowszechniania:

- tekstu Konwencji w języku (językach) danego państwa,
- wyroków i decyzji Trybunału,

w świetle następujących rozważań.

Ważne jest, by rządy państw członkowskich:

- i. zapewniały, że tekst Konwencji, w języku (językach) danego państwa, jest opublikowany oraz rozpowszechniony w taki sposób, że może być efektywnie zapoznany oraz, że organy krajowe, w szczególności sądy, mogą go stosować;
- ii. zapewniały, że wyroki i decyzje, które stanowią istotny rozwój orzecznictwa lub które wymagają specjalnych środków wdrażania z ich strony, jako państwa strony, są szybko i szeroko publikowane, przez państwowo lub prywatne inicjatywy, w ich całości lub przynajmniej w formie istotnych streszczeń lub wypisów (razem

z odpowiednimi odesłaniami lub oryginalnymi tekstami) w języku (językach) danego państwa, w szczególności w oficjalnych dziennikach, biuletynach informacyjnych właściwych ministerstw, czasopismach prawniczych lub innych mediach ogólnie stosowanych przez środowisko prawnicze, włączając, jeśli stosowne, strony internetowe;

- iii. popierały, jeśli konieczne, regularną produkcję podręczników i innych publikacji w języku (językach) danego państwa, w formie papierowej i/lub elektronicznej, ułatwiających znajomość systemu konwencyjnego oraz najważniejszego orzecznictwa Trybunału;
- iv. propagowały adres strony internetowej Trybunału (<http://www.echr.coe.int>), w szczególności poprzez zapewnienie, że odnośniki do niniejszej strony znajdują się na stronach krajowych, zwykle wykorzystywanych dla badań prawnych;
- v. zapewniały, aby sądownictwo posiadało kopie stosownego orzecznictwa w formie papierowej oraz/lub elektronicznej (CD-ROM, DVD, etc.), lub konieczny sprzęt umożliwiający dostęp do orzecznictwa przez internet;
- vi. zapewniały, jeśli konieczne, szybkie rozpowszechnianie do organów publicznych, takich jak sądy, organy policji, administracje więzienne lub organy społeczne, jak również, jeśli stosowne, do jednostek niepaństwowych, takich jak stowarzyszenia prawnicze, stowarzyszenia zawodowe, etc. Tych wyroków i decyzji, które mogą posiadać szczególne znaczenie dla ich działalności, jeśli stosowne z notą wyjaśniającą lub okólnikiem;
- vii. zapewniały, aby organy krajowe lub inne ciała bezpośrednio zaangażowane w określoną sprawę były szybko informowane o wyroku lub decyzji Trybunału, przykładowo poprzez otrzymywanie ich kopii;
- viii. brały pod uwagę możliwość współpracy, celem publikowania zestawienia, w formie papierowej lub elektronicznej, wyroków i decyzji Trybunału, które są dostępne w nieoficjalnych językach Rady Europy.

***

Zalecenie Rec (2004)4
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Europejskiej
Konwencji Praw Człowieka w kształceniu uniwersyteckim oraz szkoleniu
zawodowym

(przyjęte przez Komitet Ministrów 12 maja 2004 r. podczas 114. Sesji Komitetu Ministrów (12-13 maja 2004 r.))

Komitet Ministrów, zgodnie z art. 15b Statutu Rady Europy,

Zważywszy, iż celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami oraz iż jedną z najważniejszych metod urzeczywistnienia tego celu jest przestrzeganie i rozwój praw człowieka i podstawowych wolności;

Ponownie wyrażając swe przekonanie, iż Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej zwana "Konwencją") musi pozostać podstawowym punktem odniesienia w kwestiach dotyczących ochrony praw człowieka w Europie oraz pamiętając o swym zobowiązaniu, by podejmować środki, celem zapewnienia trwałej skuteczności systemu kontroli ustanowionego w Konwencji;

Przypominając o pomocniczym charakterze mechanizmu nadzoru ustanowionego w Konwencji, który zgodnie z art. 1 Konwencji zakłada, że prawa i wolności zagwarantowane w Konwencji winny w pierwszym rzędzie być chronione na poziomie krajowym i urzeczywistniane przez krajowe władze;

Wyrażając zadowolenie z faktu, iż Konwencja stała się integralną częścią krajowych porządków prawnych wszystkich państw-stron;

Podkreślając zapobiegawczą rolę, jaką odgrywa nauczanie zasad leżących u podstaw Konwencji, jej standardów oraz orzecznictwa tworzono na jej podstawie;

Przypominając o tym, że ważną rolę na drodze do zapewnienia stosowania Konwencji na poziomie krajowym odgrywają środki umożliwiające publikację i szerokie rozpowszechnianie w państwach członkowskich tekstu Konwencji oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej "Trybunałem"), na co wskazano w Zaleceniu Rec(2002)13, lecz jest również sprawą o kluczowym znaczeniu, by środkom tym towarzyszyły kolejne działania w zakresie kształcenia i szkolenia, aby ich cel mógł być urzeczywistniony;

Podkreślając szczególną wagę właściwego kształcenia uniwersyteckiego oraz doksztalcenia, celem zapewnienia skutecznego stosowania Konwencji, w świetle orzecznictwa Trybunału, przez instytucje publiczne, w tym instytucje sektorów odpowiedzialnych za przestrzeganie prawa i wymiar sprawiedliwości;

Przypominając wcześniej wydane rezolucje oraz zalecenia dotyczące różnych aspektów kształcenia w zakresie praw człowieka, w szczególności zaś: Rezolucję (78) 41 dotyczącą nauczania o prawach człowieka, Rezolucję (78) 40 zawierającą przepisy dotyczące stypendiów Rady Europy dla osób zajmujących się studiami i badaniami z zakresu praw człowieka; Zalecenie nr R (79) 16 dotyczące promowania badań z zakresu praw człowieka w państwach członkowskich Rady Europy; Zalecenie nr R (85) 7 dotyczące nauczania i uczenia się o prawach człowieka w szkołach, jak również załącznik do niego zawierający wskazówki dotyczące nauczania i uczenia się o prawach człowieka w szkołach;

Przypominając o roli, jaką mogą odgrywać krajowe instytucje zajmujące się promowaniem i ochroną praw człowieka oraz organizacje pozarządowe, szczególnie w zakresie szkolenia kadr odpowiedzialnych za przestrzeganie prawa, i z zadowoleniem obserwując inicjatywy już podjęte w tej dziedzinie;

Biorąc po uwagę zróżnicowanie tradycji i praktyki państw członkowskich w kwestiach dotyczących kształcenia uniwersyteckiego i doksztalcania na temat systemu Konwencji oraz uświadamiania doniosłości systemu;

Zaleca, by państwa członkowskie:

I. Zapewniły odpowiednie kształcenie uniwersyteckie oraz doksztalcanie w zakresie Konwencji i orzecznictwa Trybunału na poziomie krajowym oraz by takie nauczanie było włączone w szczególności:

- jako element składowy powszechnego programu edukacji prawniczej oraz, odpowiednio, studiów w zakresie nauk politycznych i administracji oraz, dodatkowo, by nauczanie to było oferowane jako zajęcia fakultatywne dla osób, które chcą się w tych zagadnieniach specjalizować;
- jako element kursów przygotowujących do egzaminów dopuszczających do wykonywania różnych zawodów prawniczych na płaszczyźnie krajowej i lokalnej oraz podstawowego kształcenia oraz doksztalcania dla sędziów, prokuratorów, adwokatów oraz radców prawnych;
- w program podstawowego kształcenia oraz doksztalcania kadr zatrudnionych w innych dziedzinach i odpowiedzialnych za przestrzeganie prawa i/lub kadr zajmujących się osobami pozbawionymi wolności (na przykład, pracowników policji i służb bezpieczeństwa, pracowników zakładów karnych oraz szpitali) jak również pracowników służb granicznych, w zakresie, jaki odpowiada ich konkretnym potrzebom.

II. Zwiększyły efektywność kształcenia uniwersyteckiego oraz szkoleń zawodowych w tym zakresie, szczególnie zaś poprzez:

- zapewnienie, by kształcenie to stało się częścią stałych struktur – zarówno publicznych jak i prywatnych – oraz by osoby nauczające dysponowały dobrą znajomością koncepcji zawartych w Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału jak również odpowiednią znajomością metod nauczania podczas szkoleń zawodowych;
- wspieranie inicjatyw ukierunkowanych na szkolenie wykładowców i nauczycieli wyspecjalizowanych w tym zakresie.

III. Popierały niepaństwowe inicjatywy na rzecz promowania wiedzy na temat systemu Konwencji i zainteresowania nim, jak na przykład tworzenie specjalnych struktur dla nauczania oraz prac badawczych dotyczących praw człowieka, symulacje rozpraw sądowych przed Trybunałem, kampanie na rzecz uświadamienia doniosłości systemu.

Zleca Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy przekazanie niniejszego zalecenia rządóm tych państw-stron Europejskiej Konwencji Kulturalnej, które nie są członkami Rady Europy.

Wprowadzenie

1. Konferencja Ministrów, która obradowała w Rzymie w dniach 3 i 4 listopada 2003 r. celem upamiętnienia 50-tego jubileuszu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej zwanej "Konwencją"), zachęciła państwa członkowskie Rady Europy do "zastosowania wszystkich odpowiednich środków w celu rozwijania i promowania nauczania o prawach człowieka oraz uświadamiania ich doniosłości wśród wszystkich grup społecznych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na osoby wykonujące zawody prawnicze"¹.
2. Starania, o których podjęcie poproszono władze krajowe, wynikają jedynie z pomocniczego charakteru mechanizmu nadzoru ustanowionego przez Konwencję, który oznacza, iż prawa zagwarantowane w Konwencji, winny w pierwszym rzędzie być w pełni chronione na poziomie krajowym oraz urzeczywistniane przez władze krajowe². Komitet Ministrów przyjął już rezolucje oraz zalecenia dotyczące różnych aspektów tego zagadnienia³ popierające inicjatywy, które w znacznej mierze mogą być podejmowane przez niezależne krajowe instytucje zajmujące się prawami człowieka oraz organizacje pozarządowe, celem promowania większego zrozumienia i znajomości Konwencji oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej zwanego "Trybunałem").
3. Zagwarantowanie trwałej skuteczności funkcjonowania systemu Konwencji należy do obecnych priorytetów Rady Europy i w związku z tym uważa się, iż potrzeba lepszego wdrażania postanowień Konwencji na poziomie krajowym na zasadnicze znaczenie. Wydaje się więc konieczne, by wszystkie państwa członkowskie umożliwiły stosowne nauczanie dotyczące Konwencji, szczególnie dotyczy to zawodów prawniczych oraz związanych z przestrzeganiem prawa. Może to przyczynić się z jednej strony do zmniejszenia liczby przypadków naruszeń praw zagwarantowanych w Konwencji, wynikających z niewystarczającej znajomości Konwencji, a z drugiej strony do zmniejszenia liczby tych wnoszonych skarg, które jawnie nie spełniają warunków dopuszczalności.
4. Niniejsze zalecenie odnosi się do trzech uzupełniających się rodzajów działań, a mianowicie:
  - i. włączenia odpowiedniego nauczania i szkolenia dotyczącego Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału szczególnie do programu ramowego studiów uniwersyteckich w zakresie prawa oraz nauk politycznych jak również

---

¹ Europejska Konferencja Ministrów dotycząca Praw Człowieka, H-Conf(2001)01, Rezolucja II, ustęp 40.

² Patrz: art. 1 Konwencji.

³ Dokładnie: Rezolucja (78) 41 dotycząca nauczania o prawach człowieka; Rezolucja (78) 40 zawierająca regulacje dotyczące stypendiów Rady Europy dla osób zajmujących się studiami i badaniami z zakresu praw człowieka; Zalecenie nr R (79) 16 dotyczące promowania badań z zakresu praw człowieka w państwach członkowskich Rady Europy; Zalecenie nr (85) 7 dotyczące nauczania i uczenia się o prawach człowieka w szkołach, jak również załącznik do niego, zawierający wskazówki na temat nauczania oraz uczenia się o prawach człowieka w szkołach.

- szkoleń zawodowych dla osób wykonujących zawody prawnicze i związane z przestrzeganiem prawa;
- ii. zapewnienia skuteczności kształcenia i szkolenia, co szczególnie wiąże się z właściwym przygotowaniem wykładowców i nauczycieli; oraz
  - iii. popierania inicjatyw promujących znajomość i/lub świadomość doniosłości systemu Konwencji.
5. Z uwagi na zróżnicowanie tradycji i praktyki w państwach członkowskich odnośnie kształcenia uniwersyteckiego, szkoleń zawodowych dotyczących Konwencji oraz kampanii uświadamiających jej doniosłość, zadaniem państw członkowskich jest kształtowanie własnych programów nauczania, odpowiednio do krajowej sytuacji, zgodnie z zasadą pomocniczości, zapewniając pełne włączenie standardów Konwencji.

Kształcenie uniwersyteckie i kursy doskonalenia zawodowego

6. Państwa członkowskie zachęca się do zapewnienia, by stosowne nauczanie dotyczące Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału zostało włączone do programu studiów prawniczych oraz do wymagań egzaminów dopuszczających do wykonywania zawodów prawniczych, jak również szkoleń zawodowych dla sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych.

Kształcenie uniwersyteckie

7. Jest sprawą najwyższej wagi, by nauczanie dotyczące Konwencji zostało w pełni włączone do programów wydziałów prawa, nie tylko jako odrębny przedmiot nauczania, ale również jako element nauczania każdej dziedziny prawa (prawo karne, prawo cywilne itd.) tak by studenci prawa, niezależnie od swej specjalizacji, po ukończeniu studiów, byli świadomi wpływu Konwencji na ich dziedzinę.
8. Należy popierać tworzenie studiów podyplomowych specjalizujących się w Konwencji, takich jak studia uzupełniające magisterskie w niektórych krajach albo studia *European Master in Human Rights and Democratisation (E.MA)*, które prowadzi 27 uniwersytetów w piętnastu państwach europejskich, jak również programów krótszych, takich jak kursy letnie organizowane przez *Institut international des droits de l'homme René Cassin* w Strasburgu czy przez *European University Institute* we Florencji.

Szkolenie zawodowe

9. Szkolenie zawodowe powinno ułatwić lepsze włączenie standardów Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału w przygotowanie i wydawanie wyroków przez sądy krajowe. Ponadto porady prawne udzielane potencjalnym skarżącym przez prawników dysponujących wystarczającą znajomością Konwencji mogłyby zapobiec składaniu skarg, które jawnie nie spełniają warunków dopuszczalności. Dodatkowo, lepsza znajomość Konwencji wśród osób wykonujących zawody prawnicze powinna przyczynić się do zmniejszenia liczby skarg składanych do Trybunału.
10. Właściwe nauczanie dotyczące Konwencji oraz jej standardów powinno być włączone do programów aplikacji adwokackich, radcowskich, sędziowskich i prokuratorskich. Wymagałoby to organizacji warsztatów jako elementu szkolenia zawodowego

sędziów, adwokatów, radców prawnych oraz prokuratorów. Jeżeli chodzi na przykład o adwokatów, warsztaty takie mogłyby być organizowane z inicjatywy rad adwokackich. Można się tu odnieść do projektu realizowanego obecnie przez *International Bar Association* we współpracy z Trybunałem, w ramach którego szkoli się prawników w zakresie regulaminu Trybunału oraz praktyki procesowej, jak również wykonywania orzeczeń. W niektórych krajach do zadań Ministerstwa Sprawiedliwości należą działania informacyjne oraz współorganizowanie szkoleń dla sędziów dotyczących orzecznictwa Europejskiego Trybunału: urzędujący sędziowie mogą skorzystać z jedno- lub dwudniowych posiedzeń oraz z tygodniowych praktyk raz do roku; "audytorom sprawiedliwości" (studentom na aplikacji sędziowskiej) umożliwia się udział w szkoleniu zorganizowanym przez krajową szkołę dla sędziów (*Ecole Nationale de magistrature*). Ponadto regularnie organizowane są warsztaty w ramach wstępnego kształcenia oraz doksztalcania sędziów.

11. Ponadto regularnie mogłyby być organizowane wykłady i seminaria dotyczące Konwencji dla sędziów, adwokatów, radców prawnych i prokuratorów.
12. Dodatkowo, orzecznictwo Trybunału mogłoby być publikowane regularnie na użytek sędziów, adwokatów oraz radców prawnych. W niektórych państwach członkowskich, Ministerstwo Sprawiedliwości wydaje suplement zawierający odwołania do orzecznictwa Trybunału oraz zagadnień związanych z Konwencją. Publikacja ta jest przekazywana do wszystkich sądów.
13. Zaleca się, by państwa członkowskie zapewniły włączenie standardów Konwencji do wstępnego programu kształcenia oraz doksztalcania w innych zawodach związanych z przestrzeganiem prawa oraz detencją, takich jak służby bezpieczeństwa, funkcjonariusze policji oraz pracownicy więzień, jak również pracownicy służb granicznych, szpitali itd. Doksztalcanie w zakresie standardów Konwencji jest szczególnie ważne ze względu na rozwijający się charakter wykładni oraz zastosowania tych norm w orzecznictwie Trybunału. Pracownicy organów zajmujących się osobami pozbawionymi wolności powinni być w pełni świadomi praw tych osób, zagwarantowanych im przez Konwencję i w zgodności z wykładnią dokonaną przez Trybunał, aby zapobiec jakimkolwiek naruszeniom, szczególnie wymienionym w art. 3, 5, i 8. Jest zatem sprawą najwyższej wagi, aby w każdym państwie członkowskim prowadzono stosowne szkolenia dla osób wykonujących te zawody.
14. Właściwe szkolenie dotyczące Konwencji i jej standardów oraz, w szczególności, pewnych aspektów związanych z prawami osób pozbawionych wolności powinno zostać włączone do programów nauczania szkół policyjnych, jak również szkół przygotowujących przyszłych pracowników więziennictwa. Warsztaty mogłyby być również organizowane w ramach doksztalcania pracowników policji, więziennictwa oraz pracowników innych organów zajmujących się tymi kwestiami.

Skuteczność kształcenia uniwersyteckiego oraz kursów doskonalenia zawodowego

15. W tym celu państwom członkowskim zaleca się, by zapewniły kształcenie uniwersyteckie oraz szkolenia zawodowe w tym zakresie prowadzone w ramach stałych struktur (publicznych i prywatnych) przez wykwalifikowanych wykładowców oraz nauczycieli.
16. Z tego punktu widzenia kształcenie wykładowców i nauczycieli ma znaczenie priorytetowe. Celem jest zapewnienie, by poziom ich wiedzy odpowiadał rozwojowi orzecznictwa Trybunału oraz konkretnym potrzebom każdej z grup zawodowych. Państwa członkowskie zachęca się do wspierania inicjatyw (badań w dziedzinach dotyczących Konwencji, metod nauczania itd.) mających na celu zapewnienie wysokiej jakości kształcenia wyspecjalizowanych wykładowców i nauczycieli w tej delikatnej i rozwijającej się dziedzinie.

Promowanie znajomości i/lub uświadomienia doniosłości systemu Konwencji

17. Państwom członkowskim zaleca się wreszcie, by popierały inicjatywy na rzecz promowania znajomości i/lub uświadomienia doniosłości systemu Konwencji. Tego rodzaju inicjatywy, mogące przybierać różne formy, okazały się w przeszłości bardzo korzystne, tam gdzie zostały podjęte, dlatego też powinny być popierane przez państwa członkowskie.
18. Jednym z przykładów może być organizowanie dla studentów prawa symulacji rozpraw sądowych dotyczących Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału, w których brałoby udział jednocześnie studenci, wykładowcy uniwersyteccy oraz osoby wykonujące zawody prawnicze (sędziowie, prokuratorzy, adwokaci, radcy prawni), takich jak konkurs *Sporrong and Lönnroth* organizowany w Sądach Najwyższych krajów skandynawskich oraz paneuropejski konkurs *René Cassin*, organizowany w języku francuskim przez stowarzyszenie *Juris Ludi* w siedzibie Rady Europy.

***

Zalecenie Rec(2004)5
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich
w sprawie kontroli zgodności projektów aktów prawnych oraz istniejącego
prawa i praktyki administracyjnej ze standardami wyrażonymi
w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 12 maja 2004 r., na 114 Sesji Komitetu Ministrów (12-13 maja 2004 r.))

Komitet Ministrów, działając zgodnie z artykułem 15.b Statutu Rady Europy,

Zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami i że jednym z najważniejszych sposobów osiągnięcia tego celu jest ochrona oraz rozwój praw człowieka i podstawowych wolności;

Ponownie wyrażając przekonanie, że Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwana dalej „Konwencją”) musi pozostać zasadniczym punktem odniesienia dla ochrony praw człowieka w Europie, a także przypominając swe zobowiązanie do podejmowania kroków w celu zagwarantowania długofalowej skuteczności systemu kontroli ustanowionego przez Konwencję;

Przypominając subsydiarny charakter mechanizmu nadzorczego utworzonego przez Konwencję, który zgodnie z jej art. 1 zakłada, że prawa i wolności gwarantowane przez Konwencję są w pierwszym rzędzie chronione na poziomie krajowym i stosowane przez władze krajowe;

Przyjmując z zadowoleniem, że Konwencja jest obecnie integralną częścią krajowych porządków prawnych wszystkich państw stron oraz odnotowując istotną rolę, jaką pełnią w tym względzie sądy krajowe;

Przypominając, iż w świetle art. 46 ust. 1 Konwencji wysokie układające się strony zobowiązały się do przestrzegania ostatecznych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „Trybunałem”) we wszystkich sprawach, w których są stronami;

Zważywszy, że państwa członkowskie powinny podjąć dalsze wysiłki w celu zagwarantowania pełnej realizacji Konwencji, w szczególności poprzez stałą adaptację standardów krajowych do standardów Konwencji, w świetle orzecznictwa Trybunału;

Wyrażając przekonanie, iż kontrola zgodności z Konwencją projektów aktów prawnych, istniejącego prawa oraz praktyki administracyjnej jest konieczna w celu zapobiegania naruszeniom praw człowieka i zmniejszenia liczby skarg składanych do Trybunału;

Podkreślając znaczenie prowadzenia konsultacji z różnymi kompetentnymi i niezależnymi organami, łącznie z krajowymi instytucjami zajmującymi się promocją i ochroną praw człowieka, a także z organizacjami pozarządowymi;

Biorąc pod uwagę różnorodność praktyk w państwach członkowskich w zakresie kontroli zgodności z Konwencją;

Zaleca, aby państwa członkowskie, biorąc pod uwagę przykłady dobrych praktyk zamieszczone w załączniku:

- I. zapewniły istnienie właściwych i skutecznych mechanizmów systematycznej kontroli zgodności projektów aktów prawnych z Konwencją w świetle orzecznictwa Trybunału;
- II. zapewniły istnienie takich mechanizmów umożliwiających, w razie potrzeby, kontrolę zgodności z Konwencją istniejących aktów prawnych oraz praktyki administracyjnej, łącznie z przepisami zawartymi w rozporządzeniach, zarządzeniach i okólnikach;
- III. zapewniły przyjęcie, w jak najbliższym czasie, aktów prawnych oraz praktyki administracyjnej mających na celu zapobieganie naruszeniom Konwencji;

Zleca Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, aby zapewniona została dostępność niezbędnych środków w celu udzielenia stosownego wsparcia państwom członkowskim, które zwrócą się o pomoc we wdrożeniu niniejszego zalecenia.

Załącznik do Zalecenia Rec(2004)5

Wprowadzenie

1. Pomimo reformy wynikającej z Protokołu 11, system kontroli ustanowiony na mocy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (zwanej dalej „Konwencją”), liczba skarg przedstawianych Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka (zwanemu dalej „Trybunałem”) stale rośnie, powodując znaczne opóźnienia w rozpatrywaniu spraw.
2. Zjawisko to świadczy o łatwiejszym dostępie do Trybunału, jak również stale poprawiającej się ochronie praw człowieka w Europie, jednak nie należy zapominać, że to strony Konwencji – w zgodzie z zasadą subsydiarności – pozostają podstawowymi gwarantami praw ustanowionych w Konwencji. Zgodnie z art. 1 Konwencji, „Wysokie Układające się Strony zapewniają każdemu człowiekowi podlegającemu ich jurysdykcji prawa i wolności określone w Rozdziale I niniejszej Konwencji.”. A zatem najbardziej skuteczna i bezpośrednia ochrona praw i wolności gwarantowanych w Konwencji powinna być zapewniona na szczeblu krajowym. Wymóg ten dotyczy wszystkich władz państwowych, a w szczególności sądów, administracji i władzy ustawodawczej.
3. Warunkiem skutecznej ochrony praw człowieka w Europie opartej na Konwencji jest zapewnienie przez państwa skuteczności Konwencji w krajowych porządkach prawnych, w świetle orzecznictwa Trybunału. Wymaga to w szczególności zapewnienia, by ustawodawstwo i praktyka administracyjna były zgodne z Konwencją.
4. Niniejsze zalecenie zachęca państwa do stworzenia mechanizmów kontroli zgodności z Konwencją zarówno istniejących aktów prawnych, jak i ich projektów oraz praktyki administracyjnej. Przykłady dobrych praktyk są przedstawione poniżej. Wdrożenie niniejszego zalecenia powinno zatem przyczynić się do zapobiegania naruszeniom praw człowieka w państwach członkowskich i w konsekwencji pomóc ograniczyć napływ spraw do Trybunału.

Kontrola zgodności projektów aktów prawnych z Konwencją

5. Zaleca się, aby państwa członkowskie wprowadziły systematyczną kontrolę zgodności projektów aktów prawnych z Konwencją, a w szczególności tych projektów, które mogą wpływać na prawa i wolności chronione Konwencją. Jest to sprawa zasadnicza, ponieważ

przyjmując akt prawny sprawdzony pod względem zgodności z Konwencją, państwo zmniejsza ryzyko, że dany akt znajdzie się u podstaw naruszenia Konwencji stwierdzonego przez Trybunał. Ponadto w ten sposób państwo nakłada na swoją administrację obowiązki związane z Konwencją co do działań, jakie podejmuje w stosunku do wszystkich osób pozostających w sferze jej kompetencji.

6. W niektórych przypadkach można oczekiwać pomocy Rady Europy w przeprowadzaniu kontroli. Taka pomoc jest już dostępna, w szczególności w odniesieniu do projektów aktów prawnych dotyczących wolności wyznania, sprzeciwu ze względu na przekonania, wolności informacji, wolności zrzeszania się itd. Tym niemniej decyzja co do uwzględnienia wniosków sformułowanych w ramach tego systemu należy do każdego państwa.

Kontrola zgodności obowiązujących aktów prawnych z Konwencją

7. W razie potrzeby kontroli zgodności z Konwencją powinny podlegać także obowiązujące akty prawne. Rozwijające się orzecznictwo Trybunału może powodować skutki wobec aktu, który początkowo był zgodny z Konwencją lub który nie był badany pod kątem zgodności z Konwencją przed jego przyjęciem.
8. Tego rodzaju kontrola okazuje się szczególnie istotna w odniesieniu do ustaw dotyczących dziedzin, w których – jak wskazuje doświadczenie – istnieje szczególne ryzyko naruszeń praw człowieka, czyli dziedzin takich jak działalność policji, postępowanie karne, warunki pozbawienia wolności, prawa cudzoziemców itd.

Kontrola zgodności praktyki administracyjnej z Konwencją

9. Niniejsze zalecenie dotyczy również – odpowiednio – zgodności regulacji administracyjnych z Konwencją, bowiem chodzi o zapewnienie respektowania praw człowieka w codziennej praktyce. Jest w istocie niezbędne, by organy posiadające kompetencje umożliwiające im ograniczanie korzystania z praw człowieka, dysponowały niezbędnymi narzędziami w celu zapewnienia, że ich działania pozostają w zgodzie z Konwencją.
10. Należy wyjaśnić, że niniejsze zalecenie dotyczy także praktyk administracyjnych, które nie są związane z tekstem przepisów regulujących działanie danego organu. Zapewnienie kontroli zgodności takich praktyk z Konwencją jest sprawą niezwykle istotną.

Procedury umożliwiające działania następcze po dokonaniu sprawdzenia

11. Aby kontrola miała skutki praktyczne i nie prowadziła jedynie do stwierdzenia, że określony przepis jest niezgodny z Konwencją, ważne jest, aby państwa członkowskie zapewniły podjęcie działań następczych po tego rodzaju sprawdzeniu.
12. Niniejsze zalecenie podkreśla potrzebę działań ze strony państw członkowskich w celu osiągnięcia wyznaczonych celów. Dlatego po przeprowadzeniu kontroli, państwa członkowskie powinny, w miarę potrzeby, bezzwłocznie podjąć kroki niezbędne do zmiany aktów prawnych lub praktyki administracyjnej, aby dostosować je do Konwencji. W tym celu i w miarę potrzeby, państwa członkowskie powinny ulepszyć lub utworzyć odpowiednie mechanizmy nowelizujące, stosowane systematycznie i bezzwłocznie, gdy tylko dany przepis krajowy zostanie uznany za niezgodny

z Konwencją. Jednakże należy zauważyć, że dla zapewnienia zgodności z Konwencją często wystarczają zmiany w orzecznictwie oraz praktyce. W niektórych państwach członkowskich zgodność może być zapewniona poprzez niezastosowanie przepisów naruszających Konwencję.

13. Należy ułatwiać dostosowywanie do standardów Konwencji oraz zachęcać do niego, w szczególności poprzez szybkie i skuteczne rozpowszechnianie wyroków Trybunału wśród wszystkich władz zaangażowanych w związku z określonym naruszeniem, a także właściwe szkolenie osób na szczeblu decyzyjnym. Komitet Ministrów poświęcił tym istotnym aspektom dwa odrębne zalecenia: jedno w sprawie publikacji i rozpowszechniania w państwach członkowskich tekstu Konwencji i orzecznictwa Trybunału (Rec(2002)13) oraz drugie – w sprawie Konwencji w kształceniu uniwersyteckim i szkoleniu zawodowym (Rec(2004)4).
14. Niektóre państwa przewidują przyspieszoną procedurę legislacyjną w przypadku, gdy sąd stwierdzi, że nie ma kompetencji do zapewnienia niezbędnej zgodności z Konwencją z uwagi na sformułowanie określonego przepisu.
15. W ramach omawianych wyżej zasad, należy rozważyć następujące możliwości:

Przykłady dobrych praktyk

16. Każde państwo członkowskie może udzielać informacji co do jego praktyk i ich rozwoju, w szczególności poprzez informowanie Sekretariatu Generalnego Rady Europy. Sekretariat ze swej strony będzie okresowo informował wszystkie państwa członkowskie o istniejących dobrych praktykach.

I. System ochrony praw człowieka: publikacja, tłumaczenie, rozpowszechnianie i szkolenie

17. W charakterze uwagi wstępnej należy wspomnieć, że skuteczna kontrola wymaga przede wszystkim odpowiedniej publikacji i rozpowszechnienia Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału na szczeblu krajowym, w szczególności poprzez środki elektroniczne i w języku (językach) danego państwa, jak również poprzez rozwój kształcenia uniwersyteckiego i programy szkolenia zawodowego dotyczące praw człowieka.

II. Kontrola projektów aktów prawnych

18. Systematyczny nadzór nad projektami aktów prawnych należy ogólnie zarówno do kompetencji władzy wykonawczej, jak i parlamentu. Przeprowadza się także konsultacje z instytucjami niezależnymi.

Kontrola przez organy władzy wykonawczej

19. Ogólnie rzecz biorąc, sprawdzanie zgodności z Konwencją i protokołami do niej rozpoczyna się w ministerstwie, które zainicjowało projekt ustawy. Ponadto w niektórych państwach członkowskich szczególna odpowiedzialność za sprawdzanie tej zgodności została powierzona określonym resortom lub departamentom, na przykład Kancelarii (*Chancellery*), Ministerstwu Sprawiedliwości i/lub Ministerstwu Spraw Zagranicznych. Niektóre państwa członkowskie powierzają pełnomocnikowi rządu przed Trybunałem w Strasburgu, niezależnie od innych funkcji, dążenie do zapewnienia, by ustawodawstwo krajowe było zgodne z postanowieniami Konwencji. Pełnomocnik jest zatem

upoważniony na tej podstawie do przedstawiania propozycji zmian w istniejących aktach prawnych lub wszelkich projektach takich aktów.

20. Prawo krajowe w licznych państwach członkowskich przewiduje, że przekazaniu projektu ustawy do parlamentu towarzyszy wyczerpujące memorandum wyjaśniające, które musi także wskazywać i odnosić się do możliwych wątpliwości na tle konstytucji i/lub Konwencji. W niektórych państwach członkowskich projektowi ustawy powinno towarzyszyć formalne stwierdzenie jej zgodności z Konwencją. W jednym z państw członkowskich minister odpowiedzialny za projekt ustawy musi oświadczyć, że w jego opinii postanowienia projektu są zgodne z Konwencją lub też że nie może wydać takiego oświadczenia, jednak mimo to zwraca się do parlamentu o rozpoczęcie prac nad projektem.

Kontrola przez parlament

21. Poza władzą wykonawczą, kontrolę przeprowadzają także służby prawne parlamentu i/lub komisje parlamentarne.

Inne konsultacje

22. W celu zapewnienia zgodności ze standardami praw człowieka na różnych etapach procesu legislacyjnego możliwe są inne konsultacje. W niektórych przypadkach są one fakultatywne. W innych, w szczególności gdy zaproponowana ustawa może dotyczyć praw podstawowych, prawo przewiduje obowiązkowe konsultacje rządu z określonym organem, np. *Conseil d'Etat* w niektórych państwach członkowskich. Brak takich konsultacji oznacza, że tekst projektu jest obciążony wadą proceduralną. Jeśli zaś rząd po przeprowadzeniu konsultacji zdecyduje się nie podzielić otrzymanej opinii, przyjmuje odpowiedzialność za polityczne i prawne konsekwencje, jakie mogą wyniknąć z takiej decyzji.
23. Często także spotyka się fakultatywne lub obowiązkowe konsultacje z organami niesądowymi posiadającymi kompetencje w dziedzinie praw człowieka. Mogą to być w szczególności niezależne instytucje krajowe zajmujące się promocją i ochroną praw człowieka, rzecznik praw obywatelskich, lokalne lub międzynarodowe organizacje pozarządowe, instytuty lub centra praw człowieka, rada adwokacka itd.
24. O opinię w sprawie zgodności z Konwencją projektu aktu prawnego dotyczącego praw człowieka można zwrócić się do ekspertów i instytucji Rady Europy, w szczególności do Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo („Komisji Weneckiej”). Zwrócenie się o taką opinię nie zastępuje wewnętrznego badania zgodności projektu z Konwencją.

III. Kontrola istniejących aktów prawnych i praktyki administracyjnej.

25. O ile nie można wymagać, aby państwa systematycznie kontrolowały wszystkie istniejące akty prawne i praktyki administracyjne, kontrola może okazać się niezbędna na przykład w wyniku ogólnokrajowych doświadczeń przy stosowaniu określonego aktu prawnego lub po wydaniu przez Trybunał nowego wyroku przeciwko innemu państwu członkowskiemu. W przypadku wyroku dotyczącego bezpośrednio danego państwa, na mocy art. 46 jest ono zobowiązane do podjęcia środków niezbędnych w celu jego wykonania.

Kontrola przez organy władzy wykonawczej

26. W niektórych państwach członkowskich ministerstwo inicjujące dany akt prawny jest także odpowiedzialne za kontrolę istniejących przepisów i praktyk, co zakłada znajomość najnowszych rozstrzygnięć w orzecznictwie Trybunału. W innych państwach członkowskich, agencje rządowe zwracają uwagę niezależnych organów, a w szczególności sądów, na niektóre nowości w orzecznictwie. Ten aspekt podkreśla znaczenie wstępnego kształcenia i ciągłego szkolenia w zakresie systemu Konwencji. Właściwe organy państwa muszą zapewnić, aby osoby odpowiedzialne we władzach lokalnych i centralnych w celu unikania naruszeń brały w swej działalności pod uwagę Konwencję i orzecznictwo Trybunału.

Kontrola przez parlament

27. Żądania kontroli zgodności mogą być formułowane w ramach debat parlamentarnych.

Kontrola przez organy sądownicze

28. Kontrola może także nastąpić w ramach postępowania sądowego zainicjowanego przez jednostkę, która posiada *locus standi*, a nawet przez organy państwa i instytucje nie związane bezpośrednio z daną sprawą (np. przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Kontrola przez niezależne instytucje niesądowe

29. Niezależnie od roli spełnianej w relacjach z rządem i parlamentem, niezależne instytucje pozasądowe, a w szczególności krajowe instytucje zajmujące się promocją i ochroną praw człowieka, jak również rzecznicy praw obywatelskich, odgrywają istotną rolę podczas kontroli stosowania aktów prawnych oraz Konwencji, która jest częścią prawa krajowego. W niektórych państwach instytucje pozasądowe mogą także pod pewnymi warunkami rozpatrywać skargi indywidualne oraz samodzielnie inicjować działania kontrolne. Organy niesądowe dążą do zapewnienia, aby braki w istniejących przepisach zostały uzupełnione i w tym celu mogą przekazywać oficjalną korespondencję parlamentowi lub rządowi.

***

Zalecenie Rec(2004)6 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ulepszenia krajowych środków prawnych (odwoławczych)

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 12 maja 2004 r., podczas 114. Sesji Komitetu Ministrów (12-13 maja 2004 r.))

Komitet Ministrów, działając zgodnie z artykułem 15.b Statutu Rady Europy,

Zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności jej członków i że jednym z najważniejszych sposobów osiągnięcia tego celu jest ochrona oraz rozwój praw człowieka i podstawowych wolności;

Powtarzając przekonanie, że Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (zwana dalej „Konwencją”) musi pozostać zasadniczym punktem odniesienia dla ochrony praw człowieka w Europie, a także przypominając zobowiązanie do podejmowania kroków w celu zagwarantowania długofalowej skuteczności systemu kontroli ustanowionego przez Konwencję;

Przypominając subsydiarny charakter mechanizmu nadzorczego utworzonego przez Konwencję, który zgodnie z jej art. 1 zakłada, że prawa i wolności gwarantowane przez Konwencję są chronione w pierwszym rzędzie na poziomie krajowym i stosowane przez władze krajowe;

Przyjmując z zadowoleniem, że Konwencja jest obecnie integralną częścią krajowych porządków prawnych wszystkich państw stron;

Podkreślając, że w związku z wymogami art. 13 Konwencji państwa członkowskie podjęły się zapewnić, aby każda jednostka, która występuje ze spornym roszczeniem dotyczącym naruszenia jej praw i wolności wyrażonych w Konwencji, miała możliwość skorzystania ze skutecznego środka prawnego (odwoławczego) do właściwego organu państwowego;

Przypominając, że poza zobowiązaniem do zapewnienia dostępności skutecznych środków, w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego dalej „Trybunałem”), państwa mają ogólny obowiązek rozwiązywania problemów, z których wynikają stwierdzone naruszenia;

Podkreślając, że państwa członkowskie powinny zapewnić, aby środki krajowe były skuteczne w teorii, jak i w praktyce, oraz aby środki te mogły doprowadzić do wydania merytorycznej decyzji w sprawie skargi, a także odpowiedniego zadośćuczynienia za wszelkie stwierdzone naruszenia;

Odnotowując, że charakter i liczba skarg złożonych do Trybunału oraz jego wyroki wskazują, iż jest rzeczą w najwyższym stopniu konieczną, aby państwa członkowskie skutecznie i systematycznie upewniały się, że takie środki istnieją w każdych okolicznościach, a w szczególności w sprawach nadmiernej długości postępowania sądowego;

Zważywszy, że dostępność skutecznych środków krajowych wobec wszystkich spornych zarzutów naruszenia Konwencji powinna pozwolić na zmniejszenie obciążenia Trybunału w wyniku malejącej liczby kierowanych tam spraw oraz z racji tego, że szczegółowe badanie spraw na poziomie krajowym ułatwiłoby ich późniejsze rozpatrzenie przez Trybunał;

Podkreślając, że ulepszenie środków prawnych (odwoławczych) na poziomie krajowym, szczególnie w odniesieniu do powtarzających się spraw, powinno także przyczynić się do zmniejszenia obciążenia Trybunału;

Zaleca, aby państwa członkowskie, biorąc pod uwagę przykłady dobrych praktyk zawarte w załączniku:

- I. upewniły się, poprzez dokonywanie stałego przeglądu pod kątem orzecznictwa Trybunału, że istnieją krajowe środki prawne dla każdej osoby, która występuje ze sporną skargą na naruszenie Konwencji, oraz że środki te są skuteczne, tj. mogą doprowadzić do wydania merytorycznej decyzji w sprawie skargi, a także przyznania odpowiedniego zadośćuczynienia za wszelkie stwierdzone naruszenia;
- II. zrewidowały skuteczność istniejących krajowych środków prawnych (odwoławczych) – po wydaniu przez Trybunał wyroków wskazujących na strukturalne lub ogólne braki w prawie lub praktyce krajowej – a także, w razie potrzeby, wprowadziły skuteczne środki w celu unikania wnoszenia do Trybunału spraw o powtarzającym się (podobnym) stanie faktycznym;
- III. zwróciły szczególną uwagę, w świetle wymienionych wyżej punktów I i II, na obecność skutecznych środków w przypadku spornych skarg dotyczących nadmiernej długości postępowań sądowych;

Poleca Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, aby zapewniono dostępność niezbędnych środków w celu udzielenia stosownego wsparcia państwom członkowskim, które zwrócą się o pomoc we wdrożeniu niniejszego zalecenia.

Załącznik do Zalecenia Rec(2004)6

Wprowadzenie

1. Konferencja Ministerialna⁴ zorganizowana w Rzymie w dniach 3 i 4 listopada 2000 r. w celu uczczenia 50 rocznicy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (zwanej dalej „Konwencją”) podkreśliła, że to państwa-strony są w pierwszym rzędzie odpowiedzialne za zapewnienie, aby prawa i wolności zawarte w Konwencji były przestrzegane oraz że muszą stworzyć konieczne instrumenty prawne w celu zapobiegania naruszeniom i ich zadośćuczynieniu, jeśli istnieje taka potrzeba. Wymaga to w szczególności stworzenia skutecznych środków prawnych (odwoławczych) wobec wszystkich naruszeń Konwencji, stosownie do art. 13⁵. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zwanego

---

⁴ Europejska Konferencja Ministerialna Praw Człowieka, por. paragraf 14.i Rezolucji Nr 1 o instytucjonalnych i funkcjonalnych rozwiązaniach dla ochrony praw człowieka na szczeblu krajowym i europejskim, rozdział A („Poprawa implementacji Konwencji w państwach członkowskich”).

⁵ Artykuł 13 stanowi: „Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.” Należy zauważyć, że niniejszy załącznik nie zawiera szczegółowych odniesień do gwarancji proceduralnych wynikających z praw materialnych, takich jak art. 2 i 3.

dalej „Trybunałem”)⁶ wyjaśniło zakres tego zobowiązania spoczywającego na państwach-stronach Konwencji, wskazując w szczególności, iż:

- artykuł 13 gwarantuje dostępność w prawie krajowym środka w celu zabezpieczenia praw i wolności wyrażonych w Konwencji;
- artykuł ten wymaga środka pozwalającego na rozpatrzenie meritum wszelkich „spornych roszczeń” na podstawie Konwencji oraz na przyznanie stosownego zadośćuczynienia. Zakres tego zobowiązania zależy od charakteru skargi. Jednakże wymagany środek musi być „skuteczny” zarówno w teorii, jak i w praktyce;
- wymaga to, aby dany środek był w stanie zapobiec podjęciu działań, które są sprzeczne z Konwencją i którego skutki są potencjalnie nieodwracalne;
- „organ państwowy”, o którym mowa w art. 13, nie musi oznaczać organu sądowego, jednak jeśli nie jest takim organem, jego kompetencje i gwarancje mają znaczenie przy określaniu, czy dany środek jest rzeczywiście skuteczny;
- „skuteczność” środka w znaczeniu art. 13 nie zależy od pewności korzystnego rozstrzygnięcia dla skarżącego; tym niemniej zakłada pewien minimalny wymóg szybkości postępowania;

2. W nieodległej przeszłości znaczenie dostępności takich środków w stosunku do nierozsądnie długich postępowań została szczególnie podkreślona⁷, bowiem problem ten leży u podstaw znacznej liczby skarg do Trybunału, chociaż nie jest to jedyny problem.

3. Trybunał staje w konfrontacji z coraz większą liczbą skarg. Ta sytuacja zagraża długofalowej skuteczności systemu i z tego powodu wymaga stanowczej reakcji układających się stron⁸. To właśnie w tym kontekście dostępność skutecznych środków prawnych (odwoławczych) staje się szczególnie istotna. Poprawa w zakresie dostępnych środków krajowych wywoła przypuszczalnie ilościowe oraz jakościowe efekty względem obciążenia Trybunału:

- z jednej strony, ilość skarg do rozpatrzenia powinna się zmniejszyć: mniej skarżących poczułoby potrzebę zwracania się ze sprawami do Trybunału, gdyby badanie ich spraw przez organy krajowe było wystarczająco dokładne;
- z drugiej strony, rozpatrywanie skarg przez Trybunał będzie ułatwione, jeśli badanie meritum spraw zostało już przeprowadzone przez organ krajowy dzięki ulepszeniu środków krajowych.

4. Dlatego niniejsze zalecenie zachęca państwa członkowskie do zbadania ich systemów prawnych w świetle orzecznictwa Trybunału oraz podjęcia w razie potrzeby koniecznych i stosownych środków w celu zapewnienia – poprzez legislację lub orzecznictwo – skutecznych środków wymaganych przez art. 13. Badanie systemów prawnych może odbywać się regularnie lub w wyniku wydania wyroku przez Trybunał.

---

⁶ Por. np. wyrok Conka przeciwko Belgii z 5 lutego 2002 r. (§ 64 i n.)

⁷ Wyrok Kudła przeciwko Polsce z 26 października 2000 r.

⁸ Por. Deklarację Komitetu Ministrów Rady Europy z 14 maja 2003 r. „Zagwarantowanie długofalowej skuteczności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka”.

5. Rządy państw członkowskich mogą na początek zwracać się do ekspertów o przeprowadzenie badań nad skutecznością istniejących środków krajowych w określonych dziedzinach, mając na celu propozycje ulepszeń. Krajowe instytucje zajmujące się promocją i ochroną praw człowieka, a także organizacje pozarządowe, mogą także w sposób użyteczny uczestniczyć w tej pracy. Dostępność i skuteczność środków krajowych powinna podlegać stałej weryfikacji, a w szczególności powinna być badana przy projektowaniu aktów prawnych dotyczących praw i wolności przewidzianych w Konwencji.

6. W ramach zarysowanej powyżej struktury, można uwzględnić poniższe rozważania.

Konwencja jako integralna część krajowego porządku prawnego

7. Pierwszorzędnym wymogiem stawianym skutecznym środkom jest zabezpieczenie praw chronionych Konwencją w krajowym systemie prawnym. W tym kontekście należy z zadowoleniem przyjąć fakt, że Konwencja stała się integralną częścią krajowych porządków prawnych wszystkich państw stron. Powyższe zjawisko poprawiło dostępność skutecznych środków prawnych. Pomocne w tym zakresie okazało się to, iż sądy i władze wykonawcze w coraz większym stopniu uwzględniają orzecznictwo Trybunału przy stosowaniu prawa krajowego, a ponadto są świadome zobowiązania do przestrzegania wyroków Trybunału w sprawach dotyczących bezpośrednio ich państwa (por. art. 46 Konwencji). Ta tendencja została wzmocniona przez zwiększenie – w zgodzie z Rekomendacją Rec2000(2)⁹ – możliwości ponownego rozpatrzenia lub wznowienia przez właściwe władze krajowe określonych postępowań, które stanowiły podstawę naruszeń stwierdzonych przez Trybunał.

8. Poprawa w zakresie środków krajowych wymaga także podejmowania dodatkowych działań umożliwiających władzom krajowym uwzględnianie wymogów Konwencji przy stosowaniu prawa krajowego, w szczególności wymogów wynikających z wyroków Trybunału dotyczących danego państwa. Oznacza to w szczególności poprawę w zakresie publikacji i rozpowszechnienia orzecznictwa Trybunału (w razie konieczności poprzez tłumaczenie orzecznictwa na język(i) narodowy danego państwa) oraz szkolenie sędziów i innych urzędników państwowych odnośnie tych wymogów. Z tego względu niniejsze zalecenie jest także ściśle związane z dwoma innymi zaleceniami przyjętymi przez Komitet Ministrów w tych dziedzinach.¹⁰

Środki szczególne i środek ogólny

9. Większość krajowych środków prawnych (odwoławczych) na naruszenie Konwencji została stworzona z myślą o ograniczonym zakresie ich zastosowania. Doświadczenie wskazuje, że takie systemy „środków szczególnych”, jeśli są właściwie interpretowane i implementowane, mogą być bardzo skuteczne i ograniczać zarówno liczbę skarg do Trybunału, jak i liczbę spraw wymagających czasochłonnego badania.

---

⁹ Rekomendacja Rec(2000)2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznowiania niektórych spraw na szczeblu krajowym po wydaniu wyroku przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, przyjęta w dniu 19 stycznia 2000 r. na 694 posiedzeniu Zastępców Ministrów.

¹⁰ Rekomendacja Rec(2002)13 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie publikacji i rozpowszechniania tekstu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w państwach członkowskich (przyjęta w dniu 18 grudnia na 822 spotkaniu Zastępców Ministrów), a także Rekomendacja Rec(2004)4 Komitetu Ministrów w sprawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w nauczaniu uniwersyteckim i szkoleniu zawodowym, przyjęta w dniu 12 maja 2004 na 114 sesji Komitetu Ministrów.

10. Niektóre państwa wprowadziły także ogólny środek prawny (na przykład do Trybunału Konstytucyjnego), który może być wykorzystany w stosunku do skarg nie podlegających wdrożeniu za pomocą dostępnych środków szczególnych. W niektórych państwach członkowskich ogólny środek prawny może być wykorzystany równolegle lub nawet przed wykorzystaniem innych środków prawnych. Niektóre państwa członkowskie przewidziały dodatkowy wymóg, aby zakwestionowane działania znacząco naruszały prawa konstytucyjne, a odmowa rozpoznania skargi miała poważne i nieodwracalne konsekwencje dla skarżącego. Należy zauważyć, że państwa, w których istnieje ogólny środek prawny, są rzadziej pozywane przed Trybunał.

11. W świetle powyższego, decyzja co do najodpowiedniejszego systemu zapewniającego konieczną ochronę praw zawartych w Konwencji należy do państw członkowskich, biorąc pod uwagę ich tradycje konstytucyjne i szczególne okoliczności.

12. Niezależnie od wyboru, ostatnie doświadczenia wskazują, że w dalszym ciągu w wielu państwach członkowskich istnieją niedociągnięcia w zakresie dostępności i/lub skuteczności środków krajowych oraz że w konsekwencji zwiększa się obciążenie Trybunału.

Środki dostępne po wydaniu wyroku „pilotującego”

13. Po wydaniu wyroku wskazującego na strukturalne lub ogólne braki w prawie lub praktyce krajowej („sprawa pilotowa”) i w sytuacji, w której duża liczba skarg do Trybunału dotyczących tego samego problemu jest w toku lub zostanie prawdopodobnie złożona, państwo pozwane powinno zapewnić, aby potencjalni skarżący dysponowali – tam, gdzie to wskazane – skutecznym środkiem prawnym, pozwalającym na zwrócenie się do właściwego organu państwowego, także przez skarżących, których skargi są już w Trybunale. Szybki i skuteczny środek prawny umożliwiłby skarżącym uzyskanie zadośćuczynienia na szczeblu krajowym, w zgodzie z zasadą subsydiarności systemu Konwencji.

14. Wprowadzenie takiego środka krajowego mogłoby również znacząco zmniejszyć obciążenie Trybunału. Podczas gdy bezzwłoczne wykonanie wyroku pilotującego jest niezbędne w celu rozwiązania problemu strukturalnego i zapobieżeniu przyszłym skargom w tej samej sprawie, może pojawić się kategoria osób, które zostały już dotknięte danym problemem przed jego rozwiązaniem. Dostępność środka zmierzającego do zapewnienia zadośćuczynienia na szczeblu krajowym dla tej kategorii osób może umożliwić Trybunałowi zwrócenie się do nich o wykorzystanie nowego środka i, jeśli to wskazane, uznania ich skarg za niedopuszczalne.

15. W celu zrealizowania tego założenia możliwych jest kilka rozwiązań, w zależności m.in. od charakteru danego problemu strukturalnego oraz od tego, czy osoba dotknięta problemem zwróciła się do Trybunału czy też nie.

16. W szczególności, po wydaniu wyroku pilotującego, w którym stwierdzono określony problem strukturalny, jedną z alternatyw może być przyjęcie rozwiązania *ad hoc*, polegającego na ocenie przez zainteresowane państwo stosowności wprowadzenia określonego środka lub poszerzenia zastosowania istniejącego środka na drodze legislacyjnej lub poprzez interpretację sądową.

17. W ramach omawianego indywidualnego podejścia do sprawy państwa mogą ustanowić możliwość wznowienia postępowania podobnie jak w przypadku sprawy „pilotującej”, w której orzeczono o naruszeniu konwencji, w celu zapobieżenia rozpatrywania tych spraw

przez Trybunał, a także w celu przyznania szybszego zadośćuczynienia danej osobie. Kryteria określone w Zaleceniu Rec(2000)2 Komitetu Ministrów mogą służyć jako źródło inspiracji w tym względzie.

18. Po wprowadzeniu określonych środków w wyniku wydania wyroku pilotującego, rządy powinny niezwłocznie poinformować Trybunał, tak aby mógł on uwzględnić te środki przy rozpatrywaniu kolejnych powtarzających się spraw.

19. Jednakże nie jest niezbędne ani właściwe wprowadzanie nowych środków lub nadawanie istniejącym środkom skutku retroaktywnego w każdym przypadku, w którym Trybunał zidentyfikował problem strukturalny. W pewnych okolicznościach korzystniejsze może być pozostawienie spraw do rozpoznania przed Trybunałem, zwłaszcza aby uniknąć narażania skarżącego na dalsze utrudnienia w postaci konieczności ponownego wyczerpania środków krajowych, które – co więcej – nie będą dostępne do czasu przyjęcia zmian ustawodawczych.

Środki prawne w przypadku spornego roszczenia co do nierozsądnej długości postępowania

20. Kwestia skutecznych środków jest szczególnie ważna w sprawach dotyczących zarzutów nierozsądnej długości postępowania, których dotyczy znaczna liczba skarg kierowanych do Trybunału. Z tego względu Trybunał podkreślił w wyroku Kudła przeciwko Polsce z 26 października 2000 r., że jest rzeczą istotną, aby upewnić się, czy istnieje skuteczny środek w takich przypadkach, czego wymaga art. 13 Konwencji. W wyniku impulsu stworzonego przez powyższy wyrok, państwa członkowskie zaproponowały w tym względzie kilka rozwiązań w celu zapewnienia skutecznych środków pozwalających na stwierdzenie naruszenia i przyznawanie odpowiedniego zadośćuczynienia.

Rozsądna długość postępowania

21. Wiele państw członkowskich zapewniło w prawie krajowym utrzymanie rozsądnej długości postępowania za pomocą różnych środków (określenie maksymalnej długości postępowania, możliwość wnioskowania o przyspieszenie postępowania). W niektórych państwach członkowskich maksymalna długość postępowania jest określona dla każdego etapu postępowania karnego, cywilnego i administracyjnego. Włączenie Konwencji do krajowych systemów prawnych państw członkowskich, a w szczególności wymóg przeprowadzania postępowania w rozsądnym czasie, o którym mowa w art. 6, wzmocniły i uzupełniły wymogi prawa krajowego.

Zapobieganie opóźnieniom, przyspieszanie postępowań

22. Prawo krajowe wielu państw członkowskich przewiduje, że jeśli limity czasowe w postępowaniu sądowym – szczególnie karnym – nie są respektowane lub jeśli długość postępowania może być uznana za nierozsądną, wówczas zainteresowana osoba może złożyć wniosek o przyspieszenie postępowania. Jeśli wniosek zostanie przyjęty, może dojść do wydania decyzji określającej termin, w jakim sąd – lub prokurator, w zależności od sprawy – musi podjąć określone działania procesowe, takie jak zamknięcie śledztwa lub wyznaczenie daty rozprawy. W niektórych państwach członkowskich sądy mogą postanowić, że postępowanie musi być zakończone przed określonym terminem. Jeśli dostępny jest środek ogólny do Trybunału Konstytucyjnego, skarga może być pod pewnymi warunkami złożona nawet przed wyczerpaniem innych środków krajowych.

Różne formy zadośćuczynienia

23. W większości państw członkowskich istnieją procedury przyznawania zadośćuczynienia za nierozsądne opóźnienia w zarówno w toczącym się, jak i zakończonym postępowaniu. Często stosowaną formą zadośćuczynienia, szczególnie w zakończonych sprawach, jest kwota pieniężna. W niektórych sprawach, niewydanie przez określony organ decyzji w określonym czasie oznacza, że wniosek należy uznać za rozpatrzony pozytywnie. Przekroczenie rozsądnego czasu postępowania karnego może skutkować wydaniem łagodniejszego wyroku.

Możliwa pomoc we wdrażaniu skutecznych środków

24. Niniejsze zalecenie kieruje polecenie do Sekretarza Generalnego Rady Europy, aby zapewniono dostępność niezbędnych instrumentów w celu udzielenia stosownego wsparcia państwom członkowskim, które zwrócą się o pomoc we wdrażaniu skutecznych środków prawnych wymaganych przez Konwencję. Wsparcie może mieć przykładowo formę przeprowadzenia przez ekspertów-konsultantów badań (ankiet) dotyczących dostępnych krajowych środków prawnych, w celu poprawy ich skuteczności.

***

Zalecenie CM/Rec(2008)2
Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczące skutecznej
zdolności krajowej do szybkiego wykonywania wyroków Europejskiego
Trybunału Praw Człowieka

(Przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 6 lutego 2008 r., na 1017. posiedzeniu Komitetu Zastępców Ministrów)

Komitet Ministrów, działając zgodnie z artykułem 15b Statutu Rady Europy,

- a. Podkreślając obowiązek prawny Wysokich Układających się Stron na podstawie art. 46 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej zwanej „Konwencją”) przestrzegania wszystkich ostatecznych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej zwanego “Trybunałem”) w sprawach, w których są stronami;
- b. Przypominając, że wyroki, w których Trybunał stwierdza naruszenie Konwencji nakładają na Wysokie Układające się Strony obowiązek:
  - zapłacenia kwot przyznanych przez Trybunał jako słuszne zadośćuczynienie;
  - przyjęcia w razie potrzeby środków indywidualnych w celu położenia kresu naruszeniu stwierdzonemu przez Trybunał oraz naprawienia, gdy to możliwe, jego skutków;
  - przyjęcia w razie potrzeby środków generalnych koniecznych do zakończenia podobnych naruszeń lub zapobieżenia im.
- c. Przypominając również, że przy nadzorze Komitetu Ministrów państwo pozwane zachowuje swobodę wyboru środków, za pomocą których realizuje swój obowiązek prawny na podstawie art. 46 Konwencji przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału;
- d. Przekonany, że szybkie i skuteczne wykonanie wyroków Trybunału przyczynia się do umocnienia ochrony praw człowieka w państwach członkowskich oraz do długoterminowej skuteczności Europejskiego systemu ochrony praw człowieka;
- e. Odnotowując, że pełne wdrożenie całościowego pakietu spójnych środków, o których mowa w Deklaracji na temat „Zapewnienia skutecznego wdrożenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka na poziomie krajowym i europejskim”, przyjętej przez Komitet Ministrów na 114 sesji ministerialnej (12 maja 2004 r.), ma na celu między innymi ułatwienie przestrzegania obowiązku prawnego w zakresie wykonywania wyroków Trybunału;
- f. Przypominając również, że Szefowie Państw i Rządów państw członkowskich Rady Europy w maju 2005 r. w Warszawie podkreślili potrzebę szybszego i pełnego wykonywania wyroków Trybunału;
- g. Odnotowując zatem, że istnieje potrzeba wzmocnienia krajowej zdolności do wykonywania wyroków Trybunału;
- h. Podkreślając znaczenie wczesnego przedstawiania informacji oraz skutecznej koordynacji wszystkich podmiotów krajowych włączonych w proces wykonywania wyroków, oraz odnotowując także znaczenie zapewnienia skuteczności krajowego procesu wykonywania wyroków w ramach systemów krajowych, w razie potrzeby na wysokim szczeblu,

i. Odnotowując, że Zgromadzenie Parlamentarne zaleciło, by Komitet Ministrów skłonił państwa członkowskie do poprawienia lub, w razie potrzeby, utworzenia zestawu krajowych mechanizmów i procedur, zarówno na poziomie rządów, jak i parlamentów, mających na celu zapewnienia terminowego i skutecznego wdrażania wyroków Trybunału poprzez skoordynowane działanie wszystkich zainteresowanych podmiotów krajowych, w razie potrzeby ze wsparciem na najwyższym szczeblu politycznym;¹¹

j. Odnotowując, że postanowienia niniejszego Zalecenia mają odpowiednio zastosowanie do wykonywania decyzji¹² lub wyroku Trybunału dotyczących warunków polubownego załatwienia sprawy lub zamknięcia sprawy na podstawie deklaracji jednostronnej państwa;

ZALECA, by państwa członkowskie:

1. wyznaczyły koordynatora – jednostkę lub organ – do spraw wykonywania wyroków na poziomie krajowym z kontaktami we właściwych organach krajowych zaangażowanych w proces wykonywania wyroków. Koordynator ten powinien mieć następujące uprawnienia i autorytet, by:

- pozyskiwać właściwe informacje;
- kontaktować się z osobami i organami odpowiedzialnymi na poziomie krajowym za podejmowanie decyzji w sprawie środków koniecznych do wykonania wyroków; oraz
- podejmować lub inicjować w razie potrzeby właściwe środki w celu przyspieszenia procesu wykonywania wyroków;

2. zapewnić, poprzez swoje Stałe Przedstawicielstwo lub w inny sposób, istnienie mechanizmu skutecznego dialogu i przekazywania właściwych informacji między koordynatorem a Komitetem Ministrów;

3. podjąć konieczne kroki, by zapewnić odpowiednie i szybkie upowszechnianie wszystkich wyroków wymagających wykonania oraz właściwych decyzji i rezolucji Komitetu Ministrów dotyczących tych wyroków wśród właściwych podmiotów procesu wykonywania wyroków, w razie potrzeby w tłumaczeniu;

4. identyfikować tak szybko, jak to możliwe środki, które mogą być wymagane w celu zapewnienia szybkiego wykonania;

5. ułatwić przyjęcie wszelkich użytecznych środków w celu rozwinięcia skutecznych synergii między właściwymi podmiotami procesu wykonywania wyroków na poziomie krajowym, ogólnie bądź w odniesieniu do poszczególnych wyroków, oraz określić poszczególne kompetencje tych podmiotów;

6. szybko przygotować, w razie potrzeby, plany działania w sprawie środków przewidzianych do wykonania wyroków, jeśli to możliwe z indykatywnym terminarzem;

---

¹¹ Zalecenie Zgromadzenia Parlamentarnego 1764 (2006) – “Wdrożenie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka”.

¹² Po wejściu w życie Protokołu nr 14 do Konwencji.

7. podjąć konieczne kroki, by zapewnić wystarczające zaznajomienie właściwych podmiotów procesu wykonywania wyroków z orzecznictwem Trybunału oraz z właściwymi zaleceniami i praktyką Komitetu Ministrów;
8. rozpowszechnić Vademecum przygotowane przez Radę Europy na temat procesu wykonywania wyroków wśród właściwych podmiotów i zachęcić do korzystania z niego, jak również z bazy danych Rady Europy zawierającej informacje na temat stanu wykonywania wszystkich spraw zawisłych przed Komitetem Ministrów;
9. w odpowiedni sposób zapewniać informacje dla parlamentów na temat sytuacji dotyczącej wykonywania wyroków oraz środków podejmowanych w tym względzie;
10. gdy to wymagane z uwagi na poważny i uporczywy problem w procesie wykonywania wyroków zapewnić, by niezbędne działania zaradcze były podejmowane na wysokim, w razie potrzeby politycznym, szczeblu.

***

II. Deklaracje Konferencji Wysokiego Szczebla Rady Europy

Deklaracja Konferencji wysokiego szczebla na temat przyszłości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Interlaken

Konferencja wysokiego szczebla, zwołana w dniach 18 i 19 lutego 2010 r. z inicjatywy szwajcarskiego przewodnictwa Komitetu Ministrów Rady Europy („Konferencja”):

Wyrażając głębokie zaangażowanie Państw-Stron na rzecz Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) oraz na rzecz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka („Trybunał”);

Uznając nadzwyczajny wkład Trybunału w ochronę praw człowieka w Europie;

Przywołując współzależność między konwencyjnym mechanizmem kontrolnym i innymi działaniami Rady Europy w dziedzinie praw człowieka, rządów prawa i demokracji;

Przyjmując z zadowoleniem wejście w życie, w dniu 1 czerwca 2010 r., Protokołu nr 14 do Konwencji;

Odnotowując z zadowoleniem wejście w życie Traktatu z Lizbony, który przewiduje przystąpienie Unii Europejskiej do Konwencji;

Podkreślając subsydiarny charakter mechanizmu kontrolnego ustanowionego przez Konwencję, a zwłaszcza podstawową rolę, jaką władze krajowe, tzn. rządy, parlamenty i sądy, powinny odgrywać w zagwarantowaniu i ochronie praw człowieka na szczeblu krajowym;

Odnotowując z głębokim zaniepokojeniem, iż liczba skarg wniesionych do Trybunału oraz różnica między skargami złożonymi i skargami rozpatrzonymi ciągle wzrasta;

Biorąc pod uwagę, iż taka sytuacja poważnie osłabia skuteczność i wiarygodność Konwencji oraz jej mechanizmu kontrolnego, oraz stanowi zagrożenie dla jakości i spójności orzecznictwa oraz powagi Trybunału;

Przekonana, iż poza już przeprowadzonymi lub planowanymi usprawnieniami wymagane są niezbędne i pilnie dodatkowe środki celem:

i. osiągnięcia równowagi między liczbą wyroków i decyzji wydanych przez Trybunał, a liczbą składanych skarg;

ii. umożliwienia Trybunałowi zmniejszenia liczby spraw zaległych oraz rozpatrywania nowych spraw w rozsądnym terminie, zwłaszcza tych dotyczących poważnych naruszeń praw człowieka;

iii. zapewnienia pełnego i szybkiego wykonywania wyroków Trybunału i skuteczności nadzoru przez Komitet Ministrów;

Zważywszy, że niniejsza Deklaracja zmierza do ustalenia mapy drogowej na rzecz procesu reform mających na celu długofalową skuteczność systemu konwencyjnego;

Konferencja

(1) Potwierdza zaangażowanie Państw-Stron Konwencji w zakresie prawa do skargi indywidualnej;

(2) Ponawia zobowiązanie Państw-Stron do zapewnienia, aby prawa i wolności ustanowione w Konwencji były w pełni zabezpieczone na poziomie krajowym oraz wzywa do wzmocnienia zasady subsydiarności;

(3) Podkreśla, że niniejsza zasada oznacza wspólną odpowiedzialność Państw-Stron i Trybunału;

(4) Podkreśla, wagę zapewnienia jasności i spójności orzecznictwa Trybunału oraz wzywa, w szczególności, do jednolitego i ścisłego stosowania kryteriów odnoszących się do dopuszczalności i właściwości Trybunału;

(5) Zwraca się do Trybunału o maksymalne wykorzystanie narzędzi proceduralnych oraz zasobów, którymi dysponuje;

(6) Podkreśla potrzebę podjęcia skutecznych środków na rzecz zmniejszenia liczby skarg oczywiście niedopuszczalnych, potrzebę skutecznego filtrowania tychże skarg oraz potrzebę znalezienia rozwiązania w odniesieniu do rozpatrywania skarg powtarzających się;

(7) Podkreśla, że pełne, skuteczne i szybkie wykonywanie ostatecznych wyroków Trybunału jest niezbędne;

(8) Potwierdza potrzebę utrzymania niezależności sędziów oraz zachowania bezstronności i jakości Trybunału;

(9) Wzywa do wzmocnienia skuteczności systemu nadzorowania wykonywania wyroków Trybunału;

(10) Podkreśla potrzebę uproszczenia procedury zmieniania postanowień Konwencji w kwestiach natury organizacyjnej;

(11) Przyjmuje następujący Plan Działania, jako instrument zapewniający wytyczne polityczne dla procesu na rzecz długoterminowej skuteczności systemu konwencyjnego.

Plan Działania

A. Prawo do skargi indywidualnej

1. Konferencja potwierdza fundamentalne znaczenie prawa do skargi indywidualnej, jako kamienia węgielnego systemu konwencyjnego, gwarantującej, iż w przypadku domniemych naruszeń, które nie zostały skutecznie rozpatrzone na gruncie krajowym, istnieje możliwość wniesienia skargi przed Trybunałem.
2. W odniesieniu do dużej liczby skarg niedopuszczalnych, Konferencja zachęca Komitet Ministrów do rozważenia zastosowania środków, które umożliwią Trybunałowi skoncentrowanie się na jego podstawowej roli gwaranta praw człowieka i szybkie orzekanie w uzasadnionych sprawach, w szczególności tych dotyczących poważnych naruszeń praw człowieka.
3. W kwestii dostępu do Trybunału, Konferencja wzywa Komitet Ministrów do rozważenia przyjęcia środków dodatkowych, które mogą przyczynić się do prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, w szczególności do zbadania, w jakich warunkach mogłyby być wprowadzone nowe zasady proceduralne i praktyki, nie ograniczając składania skarg uzasadnionych.

B. Implementacja Konwencji na poziomie krajowym

4. Konferencja przypomina, że to przede wszystkim Państwa-Strony ponoszą odpowiedzialność za stosowanie i implementację Konwencji, i w konsekwencji wzywa Państwa-Strony do zobowiązania się do:

a) kontynuowania, w miarę potrzeby we współpracy z krajowymi organizacjami ochrony praw człowieka oraz innymi właściwymi organami, podnoszenia świadomości władz krajowych w odniesieniu do standardów konwencyjnych oraz do zapewnienia ich stosowania;

b) pełnego wykonywania wyroków Trybunału, poprzez zapewnienie przyjęcia koniecznych środków w celu zapobiegania dalszym podobnym naruszeniom;

c) uwzględniania rozwoju orzecznictwa Trybunału, również w celu wyciągnięcia wniosków z wyroków stwierdzających naruszenie Konwencji przez inne Państwo-Stronę, jeśli w ich własnych systemach prawnych istnieją podobne, co do zasady, problemy;

d) zapewnienia, jeśli jest to konieczne przez wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, czy to środka o charakterze szczególnym czy też ogólnego środka krajowego, że wszystkie osoby z dającymi się uzasadnić roszczeniami, że ich prawa i wolności gwarantowane Konwencją zostały naruszone, mają do dyspozycji skuteczny środek odwoławczy przed organem krajowym zapewniający w razie potrzeby odpowiednie zadośćuczynienie;

e) rozważenia możliwości oddelegowania sędziów krajowych oraz, w stosownych przypadkach, innych niezależnych prawników wysokiego szczebla do Kancelarii Trybunału;

f) zapewnienia kontroli realizacji zaleceń przyjętych przez Komitet Ministrów w celu pomocy Państwom-Stronom w wypełnieniu ich zobowiązań.

5. Konferencja podkreśla potrzebę wzmocnienia oraz poprawy kierowania i koordynacji z innymi już istniejącymi mechanizmami, działaniami i programami Rady Europy, w tym korzystania przez Sekretarza Generalnego z Artykułu 52 Konwencji.

C. Filtrowanie

6. Konferencja:

a) wzywa Państwa-Strony oraz Trybunał do zapewnienia przekazywania potencjalnym skarżącym kompleksowych i obiektywnych informacji na temat Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału, w szczególności w odniesieniu do procedury skargowej oraz kryteriów dopuszczalności. W tym celu, Komitet Ministrów mógłby zbadać rolę Biur Informacji Rady Europy;

b) podkreśla znaczenie szczegółowej analizy praktyki Trybunału w odniesieniu do skarg uznanych za niedopuszczalne;

c) zaleca w odniesieniu do mechanizmu filtrującego:

i. aby Trybunał, w okresie krótkoterminowym, wprowadził w ramach istniejącej struktury mechanizm mogący zapewnić skuteczne filtrowanie;

ii. aby Komitet Ministrów zbadał ustanowienie mechanizmu filtrującego w Trybunale, wykraczającego poza procedurę jednego sędziego, oraz procedury przewidzianej w punkcie i).

D. Skargi powtarzające się

7. Konferencja:

a) wzywa Państwa-Strony do:

i. ułatwienia, w stosownych przypadkach, w ramach gwarancji przewidzianych przez Trybunał, oraz w miarę potrzeb z pomocą Trybunału, przyjmowania ugód oraz deklaracji jednostronnych;

ii. współpracy z Komitetem Ministrów, po wyroku pilotażowym, w celu przyjęcia i implementacji środków ogólnych zdolnych do skutecznego naprawienia problemów strukturalnych leżących u podstaw skarg powtarzających się.

b) podkreśla konieczność wypracowania przez Trybunał jasnych i przewidywalnych standardów dla procedury „wyroków pilotażowych” w odniesieniu do wyboru skarg,

procedury postępowania oraz rozpatrywania spraw zawieszonych, oraz do oceny skutków takiej i podobnych procedur;

c) wzywa Komitet Ministrów do:

- i. rozważenia, czy sprawy powtarzające powinny być rozpatrywane przez sędziów odpowiedzialnych za filtrowanie (porównaj powyżej rozdział C)
- ii. doprowadzenia do współpracy obejmującej wszystkie zainteresowane strony Rady Europy, celem przedstawienia ewentualnych możliwości Państwu-Stronie wymaganych w celu naprawienia problemu strukturalnego ujawnionego wyrokiem.

E. Trybunał

8. Podkreślając znaczenie utrzymania niezależności sędziów oraz zapewnienia jakości i bezstronność Trybunału, Konferencja wzywa Państwa-Strony oraz Radę Europy do:

a) zapewnienia, w razie potrzeby poprzez poprawę przejrzystości i jakości procedury wyboru na szczeblu krajowym i europejskim, pełnego wypełnienia kryteriów konwencyjnych w odniesieniu do urzędu sędziego Trybunału, w tym znajomości prawa międzynarodowego publicznego i krajowych systemów prawnych, jak również znajomości przynajmniej jednego języka urzędowego. Ponadto, skład Trybunału powinien zapewnić niezbędne praktyczne doświadczenie prawnicze;

b) zagwarantowania Trybunałowi, w interesie jego sprawnego działania, koniecznego poziomu autonomii administracyjnej w ramach Rady Europy.

9. Konferencja, uznając podział odpowiedzialności między Państwami-Stronami a Trybunałem, zwraca się do Trybunału:

a) o unikanie ponownego rozpatrywania kwestii faktycznych lub prawa krajowego, które były rozpatrywane i zadecydowane przez władze krajowe, zgodnie ze jego orzecznictwem, według którego nie jest sądem czwartej instancji;

b) o jednolite i ścisłe stosowanie kryteriów dotyczących dopuszczalności i właściwości, oraz o pełne uwzględnienie jego subsydiarnej roli w zakresie interpretacji i stosowania Konwencji;

c) o pełne wdrożenie nowego kryterium dopuszczalności, przewidzianego w Protokole 14, oraz o rozważenie innych możliwości stosowania zasady de *minimis non curat pretora*.

10. W celu zwiększenia jego efektywności, Konferencja zwraca się do Trybunału o dalsze usprawniania jego wewnętrznej struktury i metod pracy, oraz o maksymalne wykorzystanie narzędzi i środków proceduralnych będących w jego dyspozycji. W tym kontekście zachęca do Trybunału w szczególności do:

a) korzystania z możliwości zwracania się do Komitetu Ministrów o ograniczenie liczby sędziów izb do pięciu członków, zgodnie z przepisami Protokołu 14;

b) kontynuowania swojej polityki określania priorytetów przy rozpatrywaniu spraw oraz kontynuowania stwierdzania w wyrokach istnienia problemu strukturalnego mogącego generować znaczącą liczbę skarg powtarzających się.

F. Nadzór nad wykonywaniem wyroków

11. Konferencja podkreśla pilną potrzebę po stronie Komitetu Ministrów:

a) rozwinięcia środków, które będą służyć bardziej skutecznemu i transparentnemu nadzorowi nad wykonywaniem wyroków Trybunału. Mając powyższe na względzie, Konferencja zachęca Komitet Ministrów do wzmocnienia sprawowanego nadzoru poprzez przyznanie wyższego priorytetu i uwidocznienia nie tylko sprawom wymagającym pilnego podjęcia środków indywidualnych, ale również sprawom ujawniającym istnienie poważnego problemu strukturalnego, przywiązując szczególną wagę do ustanowienia skutecznych środków krajowych;

b) dokonania przeglądu metod pracy oraz zasad postępowania w celu zapewnienia ich lepszego dostosowania do aktualnych realiów i zapewnienia ich większej skuteczności przy rozstrzyganiu różnorodnych zagadnień, które się pojawiają.

G. Uproszczona procedura zmiany Konwencji

12. Konferencja wzywa Komitet Ministrów do rozpatrzenia możliwości wprowadzenia, za pomocą Protokołu zmieniającego, uproszczonej procedury dokonywania w przyszłości zmiany zapisów Konwencji regulujących kwestie organizacyjne. Taka uproszczona procedura mogłaby zostać wprowadzona, na przykład, poprzez:

a) Statut Trybunału;

b) nowe postanowienie wprowadzone do Konwencji, podobne do zapisów Artykułu 41(d) Statutu Rady Europy.

Implementacja

Celem realizacji planu działania, Konferencja

(1) wzywa Państwa-Strony, Komitet Ministrów, Trybunał i Sekretarza Generalnego do pełnego wdrożenia planu działania;

(2) zwraca się w szczególności do Komitetu Ministrów oraz Państw-Stron o przeprowadzenie konsultacji ze społeczeństwem obywatelskim na temat skutecznych sposobów realizacji planu działania;

(3) wzywa Państwa-Strony do przekazania Komitetowi Ministrów, przed końcem 2011 r., informacji o środkach podjętych celem wykonania odpowiednich części niniejszej Deklaracji;

(4) zachęca Komitet Ministrów, jeśli stosowne we współpracy z Trybunałem oraz poprzez określenie niezbędnych mandatów właściwym organom, do śledzenia i realizacji do czerwca 2011 r., środków określonych w niniejszej Deklaracji, które nie wymagają zmian Konwencji;

(5) zachęca Komitet Ministrów do ustanowienia mandatu właściwym organom w celu przygotowania do czerwca 2012 r. konkretnych propozycji działań wymagających zmian w Konwencji; mandaty takie powinny zawierać propozycje odnoszące się do mechanizmu filtrującego w Trybunale oraz zbadanie środków mających na celu umożliwienie uproszczenia zmian Konwencji;

(6) zachęca Komitet Ministrów do przeprowadzenia oceny, w latach 2012-2015, do jakiego stopnia wdrożenie Protokołu 14 oraz planu działania z Interlaken poprawiły sytuację Trybunału. Na podstawie tej oceny, Komitet Ministrów powinien podjąć decyzję, przed końcem 2015 r., czy istnieje konieczność podjęcia dalszych działań. Przed końcem roku 2019 Komitet Ministrów powinien podjąć decyzję, czy przyjęte środki okazały się wystarczające, aby zapewnić stabilne funkcjonowanie mechanizmu kontrolnego Konwencji, czy też konieczne są głębsze zmiany;

(7) zwraca się do szwajcarskiego przewodnictwa o przekazanie niniejszej Deklaracji oraz materiałów konferencji w Interlaken Komitetowi Ministrów;

(8) zachęca przyszłe przewodnictwa Komitetu Ministrów do dalszych działań na rzecz realizacji niniejszej Deklaracji.

***

Deklaracja Konferencji Wysokiego Szczebla na temat Przyszłości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Brighton

Konferencja Wysokiego Szczebla, zwołana w Brighton w dniach 19 i 20 kwietnia 2012 z inicjatywy brytyjskiego przewodnictwa Komitetu Ministrów Rady Europy („Konferencja”), oświadcza, co następuje:

1. Państwa-Strony Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”), potwierdzają swoje głębokie i stałe przywiązanie do Konwencji oraz do wypełnienia ich zobowiązania, wynikającego z Konwencji, do zapewnienia każdemu, podlegającemu ich jurysdykcji, praw i wolności określonych w Konwencji.
2. Państwa-Strony potwierdzają również swoje przywiązanie do prawa do skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka („Trybunał”) jako fundamentu systemu ochrony praw i wolności zawartych w Konwencji. Od ponad 50 lat Trybunał wnosi nadzwyczajny wkład w ochronę praw człowieka w Europie.
3. Państwa-Strony oraz Trybunał ponoszą współodpowiedzialność za realizację i skuteczne wdrażanie Konwencji, opartą na fundamentalnej zasadzie subsydiarności. Konwencja została przyjęta, między innymi, w oparciu o zasadę suwerennej równości Państw. Państwa-Strony muszą przestrzegać praw i wolności zagwarantowanych w Konwencji oraz skutecznie rozwiązywać naruszenia na poziomie krajowym. Trybunał działa jako gwarant dla naruszeń, które nie zostały usunięte na poziomie krajowym. W przypadku stwierdzenia naruszenia przez Trybunał, Państwa-Strony muszą przestrzegać ostatecznego wyroku Trybunału.
4. Państwa-Strony oraz Trybunał ponoszą również współodpowiedzialność za zapewnienie żywotności mechanizmu konwencyjnego. Państwa-Strony są zdecydowane współpracować z Trybunałem dla osiągnięcia tego celu, opierając się również na ważnej pracy Komitetu Ministrów oraz Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy, jak również Komisarza Praw Człowieka oraz innych instytucji i organów Rady Europy, są także zdecydowane działać w duchu współpracy ze społeczeństwem obywatelskim oraz krajowymi instytucjami praw człowieka.
5. Konferencja Wysokiego Szczebla w Interlaken („Konferencja w Interlaken”) w swojej Deklaracji z dnia 19 lutego 2010 r., odnotowała z głębokim zaniepokojeniem ciągły wzrost różnicy między liczbą skarg złożonych a liczbą skarg rozpatrzonych; stwierdziła, iż taka sytuacja osłabia skuteczność i wiarygodność Konwencji oraz jej mechanizmu kontrolnego, oraz stanowi zagrożenie dla jakości i spójności orzecznictwa oraz powagi Trybunału. Konferencja Wysokiego Szczebla w Izmirze („Konferencja w Izmirze”) w swojej Deklaracji z dnia 27 kwietnia 2011 r. odnotowała z zadowoleniem konkretny postęp osiągnięty w rezultacie Konferencji w Interlaken. Państwa-Strony są bardzo wdzięczne szwajcarskiemu i tureckiemu przewodnictwu Komitetu Ministrów za zwołanie tych konferencji oraz wszystkim tym, którzy pomogli zrealizować plany działania oraz ich *follow-up*.
6. Rezultaty osiągnięte dotychczas w oparciu o Protokół nr 14 są zachęcające, szczególnie dzięki działaniom podjętym przez Trybunał w celu zwiększenia wydajności i rozpatrzenia szeregu zawisłych przed nim skarg oczywiście niedopuszczalnych. Jednakże rosnąca liczba potencjalnie uzasadnionych skarg zawisłych przed Trybunałem stanowi poważny problem wywołujący niepokój. W świetle obecnej sytuacji Konwencji i Trybunału należy w dalszym ciągu w pełni podejmować stosowne kroki przewidziane przez Konferencje w Interlaken

i Izmirze. Należy w pełni realizować postanowienia Konferencji oraz wykorzystać pełny potencjał Protokołu nr 14. Jednakże, jak zauważyła Konferencja w Izmirze, Protokół nr 14 sam nie zapewni trwałego i kompleksowego rozwiązania problemów stojących przed systemem konwencyjnym. Dalsze środki są więc również konieczne w celu zapewnienia, by system konwencyjny pozostał skuteczny i w dalszym ciągu zapewniał ochronę praw i wolności ponad 800 milionów osób w Europie.

A. Implementacja Konwencji na poziomie krajowym

7. Pełna implementacja Konwencji na poziomie krajowym wymaga od Państw-Stron podjęcia skutecznych środków dla zapobieżenia naruszeniom. Wszystkie prawa i polityka powinny być tak formułowane, a wszyscy funkcjonariusze państwowi powinni tak wypełniać swoje obowiązki, by zapewnić pełną skuteczność Konwencji. Państwa-Strony muszą również zapewnić sposoby umożliwiające stosowanie środków w celu naprawienia domniemych naruszeń Konwencji. Sądy i trybunały krajowe powinny uwzględniać Konwencję oraz orzecznictwo Trybunału. Wspólnie, środki te powinny zmniejszyć liczbę naruszeń Konwencji. Zmniejszyłoby to również liczbę zasadnych skarg wnoszonych do Trybunału, pomagając tym samym zmniejszyć jego obciążenie pracą.

8. Rada Europy odgrywa kluczową rolę we wspomaganiu i zachęcaniu do wdrażania Konwencji na poziomie krajowym, prowadząc swoją szerszą działalność w dziedzinie praw człowieka, demokracji i praworządności. Udzielanie na prośbę Państwom-Stronom pomocy technicznej, zarówno przez samą Radę Europy, jak też dwustronnie przez pozostałe Państwa-Strony, promuje dobre praktyki i podnosi standardy przestrzegania praw człowieka w Europie. Wsparcie ze strony Rady Europy powinno być udzielane w sposób efektywny z określeniem rezultatów i w koordynacji z szerszą działalnością organizacji.

9. Konferencja zatem:

a) potwierdza silne zaangażowanie Państw-Stron na rzecz wypełniania ich podstawowego obowiązku wdrożenia Konwencji na poziomie krajowym;

b) mocno zachęca Państwa-Strony do kontynuowania pełnego uwzględniania zaleceń Komitetu Ministrów w sprawie wdrażania Konwencji na poziomie krajowym przy rozwijaniu ich prawodawstwa, polityki i praktyk mających na celu uskutecznienia Konwencji;

c) w szczególności wyraża determinację Państw-Stron do zapewnienia skutecznego wdrażania Konwencji na poziomie krajowym poprzez podjęcie, we właściwym zakresie, następujących środków szczególnych:

i) rozważenie utworzenia, o ile jeszcze tego nie zrobili, niezależnej Krajowej Instytucji Praw Człowieka

ii) wdrożenie praktycznych środków w celu zapewnienia, by polityka i prawodawstwo w pełni uwzględniały postanowienia Konwencji, w tym poprzez oferowanie parlamentom krajowym informacji w przedmiocie zgodności z Konwencją projektów prawa proponowanych przez Rząd;

iii) rozważenie wprowadzenia, w razie potrzeby, nowych krajowych środków odwoławczych, zarówno o charakterze szczególnym jak i ogólnym, w odniesieniu do możliwych naruszeń praw i wolności wynikających z Konwencji;

iv) umożliwienie oraz zachęcanie sądów i trybunałów krajowych do uwzględniania właściwych zasad Konwencji, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału, przy prowadzeniu postępowań oraz formułowaniu orzeczeń; a w szczególności umożliwienie stronom postępowania, we właściwych ramach krajowej procedury sądowej oraz bez zbędnych przeszkód, zwrócenia uwagi krajowych sądów i trybunałów na właściwe przepisy Konwencji i orzecznictwo Trybunału;

v) zapewnienie funkcjonariuszom publicznym właściwych informacji na temat zobowiązań wynikających z Konwencji; a w szczególności szkolenie funkcjonariuszy pracujących w systemie wymiaru sprawiedliwości, zajmujących się egzekwowaniem prawa lub właściwych w odniesieniu do pozbawienia wolności osób, na temat sposobów wywiązywania się ze zobowiązań wynikających z Konwencji;

vi) zapewnienie odpowiednich informacji i szkoleń na temat Konwencji w ramach studiów, szkoleń i rozwoju zawodowego sędziów, prawników i prokuratorów; oraz

vii) zapewnienie potencjalnym skarżącym informacji na temat Konwencji, w szczególności na temat zakresu i granic jej ochrony, właściwości Trybunału oraz kryteriów dopuszczalności;

d) zachęca Państwa Strony, jeśli jeszcze tego nie uczyniły, do:

i) zapewnienia tłumaczenia lub streszczenia w językach krajowych, jeśli jest to konieczne, istotnych orzeczeń Trybunału, tak by mogły zostać właściwie uwzględnione;

ii) przetłumaczenia na języki krajowe Praktycznego Przewodnika Trybunału w sprawie Kryteriów Dopuszczalności; oraz

iii) rozważenia poczynienia dodatkowych wpłat dobrowolnych na rzecz programów Rady Europy związanych z prawami człowieka lub na rzecz Funduszu Powierniczego Praw Człowieka;

e) zachęca wszystkie Państwa-Strony do pełnego wykorzystania wsparcia technicznego, a także do wzajemnego udzielania i korzystania na życzenie z dwustronnej pomocy technicznej w duchu otwartej współpracy na rzecz pełnej ochrony praw człowieka w Europie;

f) zachęca Komitet Ministrów:

i) do rozważenia, w jaki sposób zapewnić, by wnioskowana pomoc techniczna była udzielana najbardziej tego potrzebującym Państwom-Stronom;

ii) stosownie do zapisów podpunktów c(iii) i (iv) powyżej, do opracowania przewodnika dobrych praktyk w zakresie krajowych środków odwoławczych; oraz

iii) stosownie do zapisu podpunktu c(v) powyżej, do przygotowania zestawu materiałów, które Państwa-Strony mogłyby wykorzystać w celu poinformowania swoich funkcjonariuszy publicznych o zobowiązaniach Państwa wynikających z Konwencji;

g) zachęca Sekretarza Generalnego do zaproponowania Państwom-Stronom, za pośrednictwem Komitetu Ministrów, praktycznych sposobów udoskonalenia:

i) realizacji pomocy technicznej oraz programów współpracy Rady Europy;

ii) koordynacji między różnymi podmiotami Rady Europy w zakresie udzielania pomocy, oraz

iii) kierowania odpowiedniej pomocy technicznej, dostępnej dla każdego Państwa-Strony na zasadzie dwustronnej, uwzględniając szczególne wyroki Trybunału;

h) zachęca Trybunał do wskazywania tych wyroków, które szczególnie rekomendowałby do ewentualnego przetłumaczenia na języki krajowe, oraz

i) ponownie podkreśla znaczenie współpracy między Radą Europy a Unią Europejską, w szczególności w celu zapewnienia skutecznej realizacji ich wspólnych programów oraz spójności między ich poszczególnymi priorytetami w tym obszarze.

B. Wzajemne oddziaływanie między Trybunałem i władzami krajowymi

10. Państwa-Strony Konwencji są zobowiązane do zapewnienia każdemu podlegającemu ich jurysdykcji praw i wolności określonych w Konwencji oraz do zapewnienia skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego dla każdego podmiotu, którego prawa i wolności są naruszone. Trybunał autorytatywnie interpretuje Konwencję. Działa również jako gwarant dla osób, których prawa i wolności nie są zabezpieczone na poziomie krajowym.

11. Orzecznictwo Trybunału wyraźnie wskazuje, że, w zależności od okoliczności sprawy oraz badanych praw i wolności, Państwa-Strony korzystają z marginesu uznania odnośnie sposobu stosowania i wdrożenia Konwencji. Odzwierciedla to fakt, że system konwencyjny jest subsydiarny w odniesieniu do zapewniania ochrony praw człowieka na gruncie krajowym, oraz pokazuje, iż co do zasady władze krajowe są lepiej usytuowane niż sąd międzynarodowy do oceny lokalnych potrzeb oraz uwarunkowań. Margines uznania idzie w parze z nadzorem w ramach systemu Konwencji. W tym zakresie rolą Trybunału jest ocena, czy decyzje podejmowane przez władze krajowe są zgodne z Konwencją, mając na uwadze należyty wzgląd na margines uznania Państwa.

12. Konferencja zatem:

a) Z zadowoleniem przyjmuje rozwój przez Trybunał w jego orzecznictwie zasad takich jak subsydiarność oraz margines uznania, oraz zachęca Trybunał do nadawania wielkiego znaczenia i konsekwentnego stosowania tych zasad w swoich wyrokach;

b) Stwierdza, że dla zachowania przejrzystości i dostępności odniesienie do zasady subsydiarności i doktryny marginesu uznania, w formie rozwiniętej w orzecznictwie Trybunału, powinno zostać włączone do preambuły Konwencji, oraz zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia do końca 2013 roku koniecznego instrumentu zmieniającego, przypominając jednocześnie zobowiązanie Państw-Stron do zapewnienia pełnej skuteczności praw i wolności określonych w Konwencji;

c) Przyjmuje z zadowoleniem i zachęca do otwartego dialogu między Trybunałem a Państwami-Stronami, jako środka rozwoju wzmocnionego zrozumienia ich ról w wykonywaniu wspólnych obowiązków w zakresie stosowania Konwencji, włączając w to zwłaszcza dialog między Trybunałem a:

i) sądami najwyższych instancji Państw-Stron;

ii) Komitetem Ministrów, w tym w odniesieniu do zasady subsydiarności oraz przejrzystości i spójności orzecznictwa Trybunału; oraz

iii) pełnomocnikami rządów oraz ekspertami prawnymi Państw-Stron, w szczególności w zakresie kwestii proceduralnych oraz poprzez konsultowanie propozycji zmiany Regulaminu Trybunału;

d) Odnotowuje, iż wzajemne współdziałanie między Trybunałem a władzami krajowymi mogłoby zostać wzmocnione poprzez wprowadzenie do Konwencji dalszych uprawnień Trybunału, które Państwa-Strony mogłyby opcjonalnie zaakceptować, do wydawania na wnioski opinii doradczych dotyczących interpretacji Konwencji w kontekście konkretnych spraw na szczeblu krajowym, bez uszczerbku dla niewiążącego charakteru takich opinii wobec innych Państw-Stron; zachęca Komitet Ministrów do opracowania projektu protokołu dodatkowego do Konwencji w tym zakresie do końca 2013 roku; oraz ponadto zachęca Komitet Ministrów, by następnie zdecydował o jego przyjęciu; oraz

e) Przypomina, iż konferencja w Izmirze zachęciła Komitet Ministrów do dalszego rozważenia kwestii środków tymczasowych na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału; oraz zachęca Komitet Ministrów do oceny, czy nastąpiło znaczące zmniejszenie ich liczby, oraz czy skargi, w których zastosowano środki tymczasowe, są obecnie załatwiane sprawnie, a także do zaproponowania wszelkich niezbędnych działań.

C. Skargi do Trybunału

13. Prawo do skargi indywidualnej stanowi fundament systemu konwencyjnego. Prawo do złożenia skargi do Trybunału powinno być możliwe do zrealizowania w praktyce, a Państwa-Strony muszą zapewnić, że w żaden sposób nie będą utrudniać skutecznego korzystania z tego prawa.

14. Kryteria dopuszczalności, wymienione w artykule 35 Konwencji, definiują, które skargi Trybunał powinien rozpatrywać co do meritum. Kryteria te powinny wyposażyć Trybunał w praktyczne instrumenty, za pomocą których zapewni on sobie możliwość koncentrowania na tych sprawach, w których zasada lub waga naruszenia uzasadnia ich rozpoznanie. To Trybunał decyduje o dopuszczalności skarg. Istotne jest, by czyniąc to, Trybunał w dalszym ciągu ściśle i konsekwentnie stosował kryteria dopuszczalności w celu wzmocnienia zaufania w dokładność systemu konwencyjnego, oraz w celu zapewnienia, by na jego pracę nie była wywierana niepotrzebna presja.

15. Konferencja zatem:

a) Przyjmuje z zadowoleniem sugestię Trybunału, by termin przewidziany w art. 35 ust. 1 Konwencji na złożenie skargi mógł zostać skrócony; dochodzi do wniosku, że termin czterech miesięcy będzie właściwy; oraz zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia niezbędnego instrumentu zmieniającego do końca 2013 roku;

b) Przyjmuje z zadowoleniem ściślejsze stosowanie terminu przewidzianego w art. 35 ust. 1 Konwencji przez Trybunał; powtarza znaczenie tego, by Trybunał stosował w pełni, konsekwentnie oraz przewidywalnie wszystkie kryteria dopuszczalności, w tym zasady dotyczące zakresu jego jurysdykcji, tak, by zapewnić skuteczną realizację sprawiedliwości, jak i by zagwarantować właściwe role Trybunału i władz krajowych;

c) Stwierdza, iż art. 35 ust. 3 (b) Konwencji powinien zostać zmieniony w ten sposób, że zostanie usunięty fragment “pod warunkiem, że żadna sprawa, która nie została należycie rozpatrzona przez sąd krajowy, nie może być odrzucona na tej podstawie”; i zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia niezbędnego instrumentu zmieniającego do końca 2013 roku;

d) Potwierdza, iż skarga powinna być uznana za oczywiście nieuzasadnioną w rozumieniu art. 35 ust. 3 (a), między innymi, w takim zakresie, w jakim Trybunał uzna, iż skarga dotyczy zarzutu, który został w należyty sposób rozpatrzony przez sąd krajowy stosujący prawa zagwarantowane w Konwencji w świetle dobrze ugruntowanego orzecznictwa Trybunału, w tym, jeśli to właściwe, w odniesieniu do marginesu uznania, chyba że Trybunał uzna, iż skarga dotyczy istotnego zagadnienia mającego wpływ na interpretację lub zastosowanie Konwencji; oraz zachęca Trybunał, w takim zakresie, w jakim jest to konieczne, by miał on na uwadze konieczność przyjęcia ścisłego i spójnego podejścia przy uznawaniu tych skarg za niedopuszczalne, wyjaśniając w tym zakresie swoje orzecznictwo;

e) Przyjmuje z zadowoleniem zwiększenie udzielania informacji przez Trybunał skarżącym na temat jego procedur, w szczególności w odniesieniu do kryteriów dopuszczalności;

f) Zachęca Trybunał do wypracowania konkretnego postanowienia w Regulaminie Trybunału dla wydawania odrębnej decyzji odnośnie dopuszczalności na życzenie pozwanego Rządu, jeżeli istnieje szczególny interes, by Trybunał orzekł o skuteczności środka krajowego, który jest przedmiotem rozpatrywania w sprawie; oraz

g) Zachęca Trybunał do rozwinięcia swojego orzecznictwa dotyczącego wyczerpania środków krajowych, w taki sposób, by wymagać od skarżącego, gdy taki środek był dla niego dostępny, by ten dochodził przed sądami lub trybunałami krajowymi naruszenia praw Konwencyjnych lub równorzędnych postanowień prawa krajowego, w ten sposób dając sądom krajowym szansę zastosowania Konwencji w świetle orzecznictwa Trybunału.

D. Rozpatrywanie skarg

16. Liczba skarg wnoszonych corocznie do Trybunału podwoiła się od 2004 roku. Bardzo duża liczba skarg jest obecnie zawisła przed wszystkimi wstępnymi formacjami procesowymi Trybunału. Wielu skarżących, w tym osoby, które mają dobrze uzasadnione skargi, musi latami oczekiwać na odpowiedź.

17. W świetle znaczenia prawa do skargi indywidualnej, Trybunał musi być zdolny do rozstrzygania skarg niedopuszczalnych możliwie najefektywniej i z jak najmniejszym obciążeniem jego zasobów. Trybunał podjął już znaczące kroki, aby to osiągnąć w ramach Protokołu nr 14, które należy pochwalić;

18. Skargi powtarzalne w większości wynikają z problemów systemowych lub strukturalnych na poziomie krajowym. To na Państwie-Stronie spoczywa odpowiedzialność, pod nadzorem Komitetu Ministrów, za zapewnienie, by takie problemy i wynikające z nich naruszenia były rozwiązywane w ramach skutecznego wykonywania wyroków Trybunału.

19. Wzrastająca liczba spraw zawisłych przed Izbami Trybunału budzi również poważne zaniepokojenie. Trybunał powinien móc skupić swoją uwagę na potencjalnie dobrze uzasadnionych nowych naruszeniach.

20. Konferencja zatem:

- a) Przyjmuje z zadowoleniem postępy już uczynione przez Trybunał w zakresie rozpatrywania skarg, w szczególności przyjęcie:
  - i) Własnej strategii w zakresie priorytetyzacji spraw, która pomogła mu skupić się na najważniejszych i najpoważniejszych sprawach; oraz
  - ii) Metod pracy, które udrażniają procedury w szczególności w zakresie załatwiania spraw niedopuszczalnych i powtarzalnych, przy jednoczesnym utrzymaniu odpowiedniej odpowiedzialności sądowej;
- b) Odnotowuje z uznaniem ocenę Trybunału, iż będzie on w stanie rozpatrzyć zaległe oczywiście niedopuszczalne skargi zawisłe przed nim do 2015 roku; przyjmuje do wiadomości wnioski Trybunału o dalsze delegowanie sędziów krajowych oraz wysokiej rangi niezależnych prawników do jego Kancelarii, by mu to umożliwić; oraz zachęca Państwa Strony do zorganizowania dalszych oddelegowań tego rodzaju;
- c) Wyraża stałe zaniepokojenie dużą liczbą skarg powtarzalnych zawisłych przed Trybunałem; przyjmuje z zadowoleniem stałe podejmowanie przez Trybunał proaktywnych środków, w szczególności wyroków pilotażowych, w celu rozpatrywania w sposób efektywny powtarzalnych naruszeń; oraz zachęca Państwa-Strony, Komitet Ministrów oraz Trybunał do wspólnego działania, aby znaleźć sposoby dla załatwienia dużej liczby skarg wynikających z problemów systemowych zidentyfikowanych przez Trybunał, rozważając różne zgłoszone pomysły, w tym ich skutki prawne, praktyczne i finansowe, oraz biorąc pod uwagę zasadę równego traktowania wszystkich Państw-Stron;
- d) Opierając się na procedurze wyroków pilotażowych, zachęca Komitet Ministrów do rozważenia zasadności oraz formułę procedury, w ramach której Trybunał mógłby rejestrować i rozstrzygać niewielką liczbę skarg reprezentatywnych z grupy skarg zarzucających to samo naruszenie wobec tego samego pozwanego Państwa-Strony, rozstrzygnięcie to zaś miałyby zastosowanie do całej grupy;
- e) Zauważa, że w celu umożliwienia Trybunałowi rozpatrzenia w rozsądnym terminie spraw zawisłych przed jego Izbami, koniecznym może okazać się mianowanie w przyszłości dodatkowych sędziów Trybunału; dalej zauważa, że sędziowie tacy mogliby mieć inną kadencję oraz/lub inny zakres kompetencji w porównaniu do obecnych sędziów Trybunału; oraz zachęca Komitet Ministrów do podjęcia decyzji przed końcem 2013 roku, czy przystąpić do zmiany Konwencji w celu umożliwienia mianowania takich sędziów w oparciu o jednogłośną decyzję Komitetu Ministrów działającego na podstawie informacji otrzymanej z Trybunału.
- f) Zachęca Trybunał do skonsultowania z Państwami-Stronami rozważanej kwestii szerszego rozumienia koncepcji „dobrze ugruntowanego orzecznictwa” w rozumieniu art. 28 ust. 1 Konwencji, tak by rozpatrywać większą liczbę spraw w procedurze komitetowej, bez uszczerbku dla właściwego rozpoznania indywidualnych okoliczności każdej sprawy oraz niewiążącego charakteru wyroków wydanych przeciwko innemu Państwu-Stronie;
- g) Zachęca Trybunał do rozważenia, w porozumieniu z Państwami-Stronami, społeczeństwem obywatelskim oraz Krajowymi Instytucjami Praw Człowieka, czy:

i) W świetle doświadczeń projektu pilotażowego powinny zostać wdrożone dalsze środki w celu ułatwienia składania skarg za pośrednictwem Internetu i w konsekwencji uproszczenia procedury komunikowania skarg, przy zapewnieniu dalszego przyjmowania skarg wnoszonych przez skarżących nie mogących aplikować przez Internet;

ii) Formularz skarg mógłby zostać ulepszony w celu ułatwienia lepszego przedstawienia sprawy i obsługi skarg;

iii) Decyzje i wyroki Trybunału mogłyby być udostępnione stronom postępowania na krótko przed ich publicznym ogłoszeniem; oraz

iv) Żądanie przyznania słusznego zadośćuczynienia, w tym kosztów, oraz uwagi do tego żądania, mogłyby być zgłaszane na wcześniejszym etapie postępowania przed Izbą i Wielką Izbą;

h) Przewiduje, że pełna implementacja tych środków z odpowiednimi zasobami, powinna co do zasady umożliwić Trybunałowi podejmowanie decyzji o komunikacji sprawy w przeciągu jednego roku, a następnie zakończenie wszystkich zakomunikowanych spraw decyzją bądź wyrokiem w ciągu dwóch lat od komunikacji;

i) Ponadto wyraża zobowiązanie Państw-Stron do współpracy z Trybunałem w celu osiągnięcia tych rezultatów; oraz

j) Zachęca, by Komitet Ministrów, w konsultacji z Trybunałem, określił, w jaki sposób oceni, czy do 2015 roku powyższe środki okazały się wystarczające, by umożliwić Trybunałowi skuteczne poradzenie sobie z jego obciążeniem, bądź czy dalsze środki są konieczne.

E. Sędziowie i orzecznictwo Trybunału

21. Autorytet i wiarygodność Trybunału w dużej mierze zależą od jakości jego sędziów oraz orzeczeń, które wydają.

22. Wysoki kaliber sędziów wybieranych do Trybunału zależy od jakości kandydatów do wyboru proponowanych Zgromadzeniu Parlamentarnemu. W związku z tym, rola Państw-Stron w proponowaniu kandydatów o najwyższych możliwych kwalifikacjach ma zasadnicze znaczenie dla stałego powodzenia Trybunału, podobnie jak i wysoka jakość Kancelarii z prawnikami wybieranymi na podstawie ich kompetencji i znajomości prawa oraz praktyki Państw-Stron, którzy stanowią nieocenione wsparcie dla sędziów Trybunału.

23. Wyroki Trybunału muszą być jasne i spójne. Promuje to pewność prawa. Pomaga również sądom krajowym w bardziej dokładnym stosowaniu Konwencji oraz pomaga potencjalnym skarżącym w ocenie, czy ich skarga jest zasadna. Jasność i spójność ma szczególne znaczenie w przypadku zajmowania się przez Trybunał kwestiami o znaczeniu ogólnym. Spójność w stosowaniu Konwencji nie wymaga od Państw-Stron jednolitej implementacji Konwencji. Trybunał wskazał, że rozważy zmianę Regulaminu Trybunału zakładającą obligatoryjne zrzeczenie się jurysdykcji przez Izbę w przypadku zamiaru odejścia od ustalonej linii orzeczniczej.

24. Stabilność składu sędziowskiego gwarantuje spójność Trybunału. Jest zatem, co do zasady, niepożądane, by sędziowie pełnili swoją funkcję przez okres krótszy aniżeli przewidziany w Konwencji.

25. Konferencja zatem:

- a) Przyjmuje z zadowoleniem przyjęcie przez Komitet Ministrów Wytycznych dotyczących wyboru kandydatów na stanowisko sędziego Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz zachęca Państwa-Strony do ich wdrożenia.
- b) Przyjmuje z zadowoleniem ustanowienie Doradczego Panelu Ekspertów w sprawie Kandydatów na Sędziów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; zauważa, że Komitet Ministrów zdecydował o dokonaniu oceny funkcjonowania Doradczego Panelu po wstępnym trzyletnim okresie; oraz zachęca Zgromadzenie Parlamentarne i Komitet Ministrów do omówienia, w jaki sposób procedura wyboru sędziów mogłaby zostać jeszcze udoskonalona.
- c) Przyjmuje z zadowoleniem kroki, które Trybunał podejmuje w celu utrzymania i wzmocnienia wysokiej jakości wyroków oraz, w szczególności, w celu dalszego zwiększenia czytelności i spójności wyroków; przyjmuje z zadowoleniem wieloletnie uznawanie przez Trybunał, iż w interesie pewności prawa, przewidywalności oraz równości wobec prawem, nie powinien on odstępować od precedensów ustalonych we wcześniejszych sprawach bez przekonującego powodu; oraz zachęca w szczególności Trybunał do wzięcia pod uwagę znaczenia spójności w przypadkach, w których wyroki odnoszą się do aspektów tego samego zagadnienia, tak aby ich połączony efekt w dalszym ciągu zapewniał Państwom-Stronom odpowiedni margines uznania.
- d) W świetle centralnej roli odgrywanej przez Wielką Izbę dla osiągnięcia spójności orzecznictwa Trybunału, stwierdza, że art. 30 Konwencji powinien zostać zmieniony poprzez usunięcie słów "chyba, że sprzeciwia się temu jedna ze stron"; zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia niezbędnego instrumentu zmieniającego przed końcem 2013 roku oraz do rozważenia, czy dalsze wynikające z tego zmiany są potrzebne; oraz zachęca Państwa-Strony do powstrzymania się od wnoszenia sprzeciwu w odniesieniu do propozycji zrzeczenia się właściwości przez Izbę do czasu wejścia w życie instrumentu zmieniającego;
- e) Zachęca Trybunał do rozważenia, czy skład Wielkiej Izby nie powinien zostać wzmocniony poprzez włączenie z urzędu Wiceprzewodniczącego każdej z Sekcji; oraz
- f) Stwierdza, że art. 23 ust. 2 Konwencji powinien zostać zmieniony poprzez zastąpienie granicy wieku sędziego wymogiem, że sędziowie nie mogą mieć więcej niż 65 lat w chwili objęcia urzędu; oraz zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia koniecznego instrumentu zmieniającego przed końcem 2013 roku.

F. Wykonanie wyroków Trybunału

26. Każde Państwo-Strona zobowiązało się do przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału w każdej sprawie, w której jest stroną. Poprzez swój nadzór Komitet Ministrów zapewnia, że właściwa skuteczność jest zapewniana wyrokom Trybunału, w tym poprzez przyjęcie środków o charakterze ogólnym w celu rozwiązania szerszych kwestii systemowych.

27. Komitet Ministrów musi więc skutecznie i sprawiedliwie ocenić, czy środki podjęte przez Państwo-Stronę rozwiązały naruszenie. Komitet Ministrów powinien być zdolny do podjęcia skutecznych środków w odniesieniu do Państwa-Strony, które nie zastosowało się do zobowiązań wynikających z art. 46 Konwencji. Komitet Ministrów powinien zwrócić

szczególną uwagę na naruszenia ujawniające problemy systemowe na poziomie krajowym, a także zapewnić, by Państwa-Strony szybko i skutecznie implementowały wyroki pilotażowe.

28. Komitet Ministrów nadzoruje wykonywanie wciąż rosnącej liczby wyroków. Zakładając, iż Trybunał rozpatruje potencjalnie uzasadnione skargi zawisłe przed nim, można oczekiwać dalszego wzrostu ilości pracy Komitetu Ministrów.

29. Konferencja zatem:

a) Zachęca Państwa-Strony:

i) do rozwijania krajowych zdolności i mechanizmów mających na celu szybkie wykonywanie wyroków Trybunału, w tym poprzez implementację Rekomendacji 2008(2) Komitetu Ministrów, oraz do dzielenia się dobrymi praktykami w tym zakresie;

ii) do udostępniania możliwie szeroko planów działań mających na celu wykonanie wyroków, w tym, gdy to możliwe, poprzez ich publikację w językach narodowych; oraz

iii) do wspierania parlamentów narodowych w ich ważnym zadaniu polegającym na badaniu efektywności podjętych działań wykonawczych;

b) Ponawia wezwanie do Komitetu Ministrów, wystosowane wcześniej przez Konferencje w Interlaken i w Izmirze, do pełnego stosowania zasady subsydiarności, poprzez którą Państwa-Strony mogą wybrać, w jaki sposób wypełniają swoje zobowiązania wynikające z Konwencji;

c) Zachęca Komitet Ministrów do kontynuowania refleksji, w jaki sposób mógłby udoskonalić swoje procedury, tak by zapewnić skuteczny nadzór nad wykonywaniem wyroków, w szczególności poprzez:

i) bardziej ustrukturyzowane rozpatrywanie kluczowych i systemowych problemów podczas swoich posiedzeń; oraz

ii) szersze informowanie o swoich posiedzeniach;

d) Zachęca Komitet Ministrów do rozważenia, czy konieczne są bardziej skuteczne środki w odniesieniu do Państw-Stron, które nie wykonują wyroków Trybunału na czas; oraz

e) Odnotowuje z zadowoleniem regularne raporty i debaty Zgromadzenia Parlamentarnego na temat wykonywania wyroków.

G. Długoterminowa przyszłość system konwencyjnego i Trybunału

30. Niniejsza Deklaracja odnosi się do bezpośrednich kwestii stojących przed Trybunałem. Jednakże istotne jest również zabezpieczenie przyszłej efektywności systemu konwencyjnego. W celu osiągnięcia tego konieczny jest proces umożliwiający przewidzenie przyszłych wyzwań i rozwinięcie wizji przyszłości Konwencji, tak by przyszłe decyzje były podejmowane w odpowiednim czasie i w sposób spójny.

31. Jako część tego procesu niezbędna okazać się może ocena fundamentalnej roli i charakteru Trybunału. Długoterminowa wizja musi zabezpieczyć żywotność kluczowej roli Trybunału w systemie ochrony i promocji praw człowieka w Europie. Prawo do skargi

indywidualnej pozostaje kamieniem węgielnym system konwencyjnego. Przyszłe reformy muszą wzmocnić zdolność systemu konwencyjnego do sprawnego i efektywnego reagowania na poważne naruszenia.

32. Skuteczna implementacja Konwencji na poziomie krajowym pozwoli Trybunałowi w dłuższej perspektywie czasowej na przyjęcie bardziej skoncentrowanej i ukierunkowanej roli. System konwencyjny musi wspierać Państwa-Strony w wypełnianiu ich podstawowego obowiązku wdrażania Konwencji na poziomie krajowym.

33. W odpowiedzi na bardziej skuteczne wdrażanie na poziomie krajowym, Trybunał powinien być w stanie skoncentrować swoje wysiłki na poważnych i szeroko rozpowszechnionych naruszeniach, na problemach systemowych i strukturalnych oraz na poważnych kwestiach związanych z interpretacją i stosowaniem Konwencji, dzięki czemu potrzebowałby zaradzić mniejszej liczbie naruszeń i w efekcie wydawać mniej wyroków.

34. Konferencja w Interlaken wezwała Komitet Ministrów do przeprowadzenia w latach 2012-2015 oceny, do jakiego stopnia wdrożenie Protokołu 14 oraz Planu Działania z Interlaken poprawiło sytuację Trybunału. Przewidywała, iż na podstawie tej oceny Komitet Ministrów powinien podjąć decyzję przed końcem 2015 r., czy istnieje konieczność podjęcia dalszych działań. Konferencja przewidywała ponadto, iż przed końcem 2019 r. Komitet Ministrów powinien podjąć decyzję, czy przyjęte środki okazały się wystarczające, by zapewnić stabilne funkcjonowanie mechanizmu kontrolnego Konwencji, czy też konieczne są głębsze zmiany;

35. W związku z tym Konferencja:

a) Odnotowuje z zadowoleniem proces refleksji nad długoterminową przyszłością Trybunału zainicjowany podczas Konferencji w Interlaken i kontynuowany podczas Konferencji w Izmirze; oraz odnotowuje z zadowoleniem wkład Konferencji w Wilton Park do tej refleksji;

b) Zachęca Komitet Ministrów do ustalenia przed końcem 2012 r. procesu, w jaki wypełni on swoje dalsze mandaty zgodnie z niniejszą Deklaracją oraz Deklaracjami przyjętymi podczas Konferencji w Interlaken i Izmirze;

c) Zachęca Komitet Ministrów, w kontekście realizacji jego mandatu zgodnie Deklaracjami przyjętymi podczas Konferencji w Izmirze i Interlaken, do rozważenia przyszłości systemu konwencyjnego. Refleksja ta powinna dotyczyć przyszłych wyzwań związanych z korzystaniem z praw i wolności zagwarantowanych Konwencją, oraz sposobu, w jaki Trybunał mógłby najlepiej wypełniać swoją podwójną rolę gwaranta dla osób, których prawa i wolności nie są zabezpieczone na poziomie państwowym krajowym, oraz organu autorytatywnie interpretującego Konwencję.

d) Proponuje, by Komitet Ministrów wykonał powyższe zadanie w ramach istniejących struktur, przy jednoczesnym zapewnieniu udziału oraz doradztwa ekspertów zewnętrznych, jeśli to właściwe w celu zapewnienia szerokiego zakresu kompetencji oraz możliwie najpełniejszej analizy kwestii i możliwych rozwiązań.

e) Przewiduje, iż Komitet Ministrów jako część tego zadania przeprowadzi dokładną analizę potencjalnych wariantów przyszłej roli i funkcji Trybunału, w tym analizę, jak system konwencyjny w swojej zasadniczo obecnej formie mógłby zostać zachowany;

oraz refleksję na temat głębszych zmian w sposobie rozpatrywania skarg w ramach systemu konwencyjnego, tak by zmniejszyć liczbę spraw załatwianych przez Trybunał.

f) zachęca ponadto Państwa-Strony, w tym poprzez Komitet Ministrów, do rozpoczęcia całościowej analizy:

i) procedury nadzorowania wykonania wyroków Trybunału oraz roli Komitetu Ministrów w tym procesie; oraz

ii) przyznawania słusznego zadośćuczynienia skarżącym na podstawie artykułu 41 Konwencji, oraz

g) W pierwszej kolejności, zachęca Komitet Ministrów do przyjęcia tymczasowego stanowiska w odniesieniu do powyższych kwestii przed końcem 2015 r.

H. Przepisy ogólne i końcowe

36. Przystąpienie Unii Europejskiej do Konwencji zwiększy spójne stosowanie praw człowieka w Europie. Konferencja przeto odnotowuje z satysfakcją postęp w przygotowaniach projektu umowy akcesyjnej oraz wzywa do szybkiego i pomyślnego zakończenia tych prac.

37. Konferencja odnotowuje również z uznaniem trwające badanie, zgodnie z mandatem Konferencji w Interlaken i Izmirze, możliwości wprowadzenia uproszczonej procedury zmiany przepisów Konwencji odnoszących się do kwestii organizacyjnych, czy to za pomocą Statutu Trybunału, czy też za pomocą nowego przepisu w Konwencji, oraz wzywa do szybkiego i pomyślnego zakończenia prac, które uwzględniłoby w pełni porządku konstytucyjne Państw-Stron.

38. W przypadkach, w których decyzje mające na celu realizację niniejszej Deklaracji pociągają za sobą konsekwencje finansowe dla Rady Europy, Konferencja zachęca Trybunał oraz Komitet Ministrów do określenia tych kosztów tak szybko, jak jest to możliwe, przy jednoczesnym uwzględnieniu zasad budżetowych Rady Europy oraz potrzeby rozważenia budżetowej.

39. Konferencja:

a) Zachęca przewodnictwo Wielkiej Brytanii do przekazania niniejszej Deklaracji oraz protokołów Konferencji Komitetowi Ministrów:

b) Zachęca Państwa-Strony, Komitet Ministrów, Trybunał oraz Sekretarza Generalnego Rady Europy do pełnej realizacji postanowień niniejszej Deklaracji; oraz

c) Zachęca przyszłe przewodnictwa Komitetu Ministrów do zapewnienia dalszych impulsów dla reformy Trybunału oraz implementacji Konwencji.

**

Deklaracja Konferencji Wysokiego Szczebla w Brukseli nt. Implementacji Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, naszej wspólnej odpowiedzialności

Konferencja Wysokiego Szczebla zwołana w Brukseli w dniach 26 i 27 marca 2015 roku z inicjatywy belgijskiej prezydencji w Komitecie Ministrów Rady Europy („Konferencja”):

Potwierdza głębokie i stałe zaangażowanie Państw–Stron na rzecz Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) oraz ich silne przywiązanie do prawa do skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka („Trybunał”) jako fundamentu systemu ochrony praw i wolności zawartych w Konwencji;

Uznaje nadzwyczajny wkład systemu konwencyjnego, od chwili jego ustanowienia, na rzecz ochrony i promowania praw człowieka w Europie oraz potwierdza jego podstawową rolę w utrzymaniu stabilności demokratycznej na całym Kontynencie;

Przypomina w tym względzie współzależność między Konwencją a pozostałą działalnością Rady Europy w obszarze praw człowieka, praworządności i demokracji, czego celem jest rozwój wspólnego obszaru demokracji i prawa zbudowanego na poszanowaniu praw człowieka i podstawowych wolności;

Potwierdza zasady przyjęte w Deklaracjach z Interlaken, Izmiru i Brighton oraz z zadowoleniem przyjmuje bardzo obiecujące rezultaty osiągnięte do dnia dzisiejszego przez Radę Europy w ramach reformy systemu konwencyjnego poprzez implementację tych deklaracji;

Przyjmuje w szczególności z zadowoleniem starania Trybunału związane z szybkim wdrożeniem Protokołu nr 14 do Konwencji, który wszedł w życie w dniu 1 czerwca 2010 roku, oraz spodziewaną w 2015 r. likwidację zaległości związanych ze skargami w sposób oczywisty niedopuszczalnymi;

W świetle pozytywnych rezultatów przyjmuje z zadowoleniem nowe metody pracy Komitetu Ministrów w obszarze nadzoru nad wykonywaniem wyroków Trybunału, które weszły w życie w dniu 1 stycznia 2011 r. i między innymi wzmacniają zasadę subsydiarności;

Przypomina subsydiarny charakter mechanizmu nadzorczego ustanowionego Konwencją, a także pierwszoplanową rolę władz, mianowicie rządów, sądów i parlamentów, oraz ich margines oceny w odniesieniu do gwarantowania i ochrony praw człowieka na poziomie krajowym, przy jednoczesnym włączeniu, tam gdzie to zasadne, krajowych instytucji ochrony praw człowieka oraz społeczeństwa obywatelskiego;

Podkreśla wynikające z art. 34 Konwencji zobowiązania Państw–Stron do nieutrudniania wykonywania prawa do skargi indywidualnej, w tym poprzez przestrzeganie art. 39 Regulaminu Trybunału dotyczącego środków tymczasowych oraz art. 38 Konwencji w sprawie zapewnienia Trybunałowi wszelkich niezbędnych ułatwień przy rozpatrywaniu spraw;

Podkreśla znaczenie art. 46 Konwencji dotyczącego mocy obowiązującej wyroków Trybunału, który przewiduje, że Państwa–Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami;

Kładzie nacisk na doniosłość dalszego promowania wiedzy na temat Konwencji oraz jej przestrzegania przez wszystkie instytucje Państw-Stron, włączając w to sądy i parlamenty, zgodnie z zasadą subsydiarności;

Przypomina w tym kontekście, że wykonywanie wyroków Trybunału może wymagać zaangażowania sądownictwa i parlamentów;

Zauważając postęp osiągnięty przez Państwa-Strony w odniesieniu do wykonywania wyroków, podkreśla znaczenie pełnego, skutecznego i szybkiego wykonywania wyroków oraz silnego zaangażowania politycznego Państw-Stron w tym względzie, a tym samym wzmocnienia ogólnej wiarygodności systemu konwencyjnego i Trybunału;

Jest przekonana, że oprócz już przeprowadzonych ulepszeń należy położyć nacisk na obecne wyzwania, w szczególności: skargi powtarzalne wynikające z niewykonywania wyroków Trybunału, czas, jaki zajmuje Trybunałowi rozpatrzenie i wydanie orzeczeń w odniesieniu do skarg potencjalnie zasadnych, zwiększająca się liczba wyroków pod nadzorem Komitetu Ministrów oraz trudności w wykonaniu przez Państwa-Strony niektórych wyroków ze względu na skalę, charakter lub koszty związane ze stwierdzonymi problemami. W związku z tym konieczne jest zapewnienie dodatkowych środków zmierzających do:

- i. kontynuowania działań mających na celu umożliwienie Trybunałowi zmniejszania zaległości spraw zasadnych i powtarzalnych oraz orzekania w rozsądnym terminie w odniesieniu do nowych, potencjalnie zasadnych spraw, w szczególności dotyczących poważnych naruszeń praw człowieka;
- ii. zapewnienia pełnego, skutecznego i szybkiego wykonywania wyroków Trybunału;
- iii. zagwarantowania pełnego i skutecznego nadzoru Komitetu Ministrów nad wykonaniem wszystkich wyroków oraz rozwinięcia, we współpracy z Państwami-Stronami, dialogu dwustronnego oraz wsparcia Rady Europy w procesie wykonywania.

Wobec powyższego Konferencja:

- (1) Potwierdza silne przywiązanie Państw-Stron Konwencji do prawa do skargi indywidualnej;
- (2) Ponawia stanowczą determinację Państw-Stron w wykonywanie ich pierwszoplanowego obowiązku zapewnienia, aby prawa i wolności przewidziane w Konwencji i jej protokołach były w pełni zagwarantowane na poziomie krajowym zgodnie z zasadą subsydiarności;
- (3) Zaprasza wszystkich partnerów do zapewnienia środków niezbędnych do wypełnienia ich roli w odniesieniu do implementacji Konwencji, zgodnie z Konwencją przewidującą współodpowiedzialność Państw-Stron, Trybunału i Komitetu Ministrów;
- (4) Z zadowoleniem przyjmuje działania podjęte przez Trybunał, w szczególności związane z upowszechnieniem jego wyroków i decyzji poprzez noty informacyjne, praktyczny przewodnik w sprawie kryteriów dopuszczalności, jak również poprzez przewodniki na temat orzecznictwa oraz zestawienia tematyczne;

- (5) Potwierdza konieczność utrzymania niezawisłości sędziów oraz zachowania niezależności, jakości oraz autorytetu Trybunału;
- (6) Uznaje rolę Kancelarii Trybunału w utrzymaniu najwyższej wydajności zarządzania skargami oraz implementacji procesu reform;
- (7) Wzywa Trybunał, aby stał na straży marginesu oceny Państw-Stron;
- (8) Podkreśla potrzebę znalezienia, zarówno na poziomie Trybunału jak i w ramach wykonywania wyroków, skutecznych rozwiązań dotyczących spraw powtarzalnych;
- (9) Zachęca w tym względzie Państwa-Strony do nadania priorytetu alternatywnym procedurom postępowania, takim jak ugody oraz deklaracje jednostronne;
- (10) Przywołując art. 46 Konwencji podkreśla, że pełne, skuteczne i szybkie wykonywanie przez Państwa-Strony prawomocnych wyroków Trybunału ma charakter zasadniczy;
- (11) Przypomina znaczenie poszanowania przez Komitet Ministrów swobody wyboru przez Państwa-Strony środków mających na celu pełne i skuteczne wykonanie wyroków Trybunału;
- (12) Wzywa do poprawienia na poziomie zarówno Komitetu Ministrów, jak i Państw-Stron, w zgodności z zasadą subsydiarności, skuteczności systemu nadzoru nad wykonywaniem wyroków Trybunału;
- (13) Zachęca organy Rady Europy do zwiększenia oraz udoskonalenia swoich działań związanych ze współpracą oraz dialogiem dwustronnym z Państwami-Stronami dotyczącymi implementacji Konwencji, w tym poprzez ułatwienie dostępu do informacji na temat dobrych praktyk, oraz wzywa Państwa-Strony do pełnego wykorzystania powyższych działań;
- (14) Wzywa Państwa-Strony do podpisania i ratyfikowania, tak szybko jak to możliwe, Protokołu Nr 15 zmieniającego Konwencję oraz do rozważenia podpisania i ratyfikowania Protokołu Nr 16;
- (15) Potwierdza znaczenie akcesji Unii Europejskiej do Konwencji oraz zachęca do zakończenia tego procesu przy najbliższej okazji;
- (16) Odnotowuje prowadzone obecnie prace Komitetu Sterującego Praw Człowieka (CDDH) mające na celu wdrożenie Deklaracji z Brighton, dotyczące reformy systemu konwencyjnego oraz jego przyszłości długoterminowej, rezultaty których są oczekiwane w grudniu 2015 roku;
- (17) Przyjmuje niniejszą Deklarację w celu nadania politycznego impulsu bieżącemu procesowi reformy mającemu na celu zapewnienie długoterminowej skuteczności systemu konwencyjnego.

Plan Działania:

A. Interpretacja oraz stosowanie Konwencji przez Trybunał

1. Mając na uwadze kompetencję Trybunału do interpretowania i stosowania Konwencji, Konferencja podkreśla znaczenie jasnego i spójnego orzecznictwa, jak również

interakcji Trybunału z władzami krajowymi oraz Komitetem Ministrów, a w związku z tym:

- a) zachęca Trybunał do dalszego rozwijania regularnej współpracy oraz wymiany informacji z Państwami-Stronami oraz Komitetem Ministrów, w szczególności w odniesieniu do skarg powtarzalnych oraz skarg zawisłych;
  - b) z zadowoleniem przyjmuje prowadzenie przez Trybunał dialogu z najwyższymi sądami krajowymi oraz utworzenie sieci ułatwiającej wymianę informacji z sądami krajowymi na temat wyroków oraz decyzji Trybunału, a także zachęca Trybunał do dalszego pogłębiania tego dialogu;
  - c) z zadowoleniem przyjmuje wyrażoną przez Trybunał intencję sporządzania zwięzłych uzasadnień decyzji o niedopuszczalności wydawanych przez jednego sędziego oraz zachęca do rozpoczęcia takiej praktyki od stycznia 2016 roku;
  - d) zachęca Trybunał do rozważenia sporządzania zwięzłych uzasadnień swoich decyzji odnoszących się do środków tymczasowych oraz decyzji panelu pięciu sędziów dotyczących nieuwzględnienia wniosków o przekazanie sprawy.
2. Przywołując pozostałe wyzwania, w tym sprawy powtarzalne, Konferencja podkreśla znaczenie skutecznej kontroli wypełniania przez Państwa-Strony zobowiązań wynikających z Konwencji oraz w związku z tym popiera:
- a) dalsze poszukiwanie oraz wykorzystywanie skutecznych praktyk zarządzania sprawami przez Trybunał, w tym w szczególności priorytetyzacji kategorii rozpatrywanych spraw, między innymi według ich znaczenia i pilności, oraz procedury wyroku pilotażowego;
  - b) dalsze rozważenie przez Trybunał – w konsultacji z Komitetem Ministrów oraz Państwami-Stronami, w szczególności poprzez agentów rządowych oraz ekspertów prawnych – ulepszenia jego funkcjonowania, w tym w odniesieniu do odpowiedniego załatwiania spraw powtarzalnych, zapewniając jednocześnie rozpatrywanie w odpowiednim czasie spraw zasadnych i niepowtarzalnych;
  - c) większą przejrzystość informacji nt. stanu postępowań toczących się przed Trybunałem, tak aby strony miały lepszą wiedzę na temat postępu procedury.

B. Implementacja Konwencji na poziomie krajowym

Konferencja przypomina główną odpowiedzialność Państw-Stron za zapewnienie stosowania oraz skuteczną implementację Konwencji i w związku z tym potwierdza, że władze krajowe, a w szczególności sądy, są pierwszymi strażnikami praw człowieka gwarantującymi pełne, skuteczne i bezpośrednie stosowanie Konwencji – w świetle orzecznictwa Trybunału – w ich narodowych systemach prawnych, zgodnie z zasadą subsydiarności.

Konferencja wzywa Państwa-Strony do:

1. Na etapie przed rozpatrzeniem spraw przez Trybunał i niezależnie od tego rozpatrzenia:

- a) zapewnienia, aby potencjalni skarżący mieli dostęp do informacji na temat Konwencji oraz Trybunału, w szczególności na temat zakresu i ograniczeń ochrony gwarantowanej Konwencją, właściwości Trybunału oraz kryteriów dopuszczalności;
- b) zwiększenia wysiłków na poziomie krajowym w celu podniesienia świadomości wśród członków parlamentu, a także udoskonalenia szkolenia sędziów, prokuratorów, prawników i urzędników państwowych na temat Konwencji oraz jej implementacji, w tym w kwestiach dotyczących wykonywania wyroków, poprzez zapewnienie że stanowi ono integralną część szkolenia zawodowego oraz ustawicznego, w tym także, tam gdzie jest to właściwe, poprzez posiłkowanie się Europejskim Programem Edukacji w zakresie Praw Człowieka dla Prawników (Programem HELP), a także programami szkoleniowymi Trybunału oraz jego publikacjami;
- c) promowania w tym względzie wizyt studyjnych oraz staży w Trybunale dla sędziów, prawników oraz urzędników krajowych w celu podnoszenia ich wiedzy na temat systemu konwencyjnego;
- d) podjęcia odpowiednich kroków w celu lepszej weryfikacji projektów aktów prawnych, obowiązujących aktów prawnych oraz wewnętrznych praktyk administracyjnych pod względem ich zgodności z Konwencją w świetle orzecznictwa Trybunału;
- e) zapewnienia na poziomie krajowym skutecznej implementacji Konwencji, podjęcia skutecznych środków w celu zapobieżenia naruszeniom oraz zapewnienia skutecznych krajowych środków odwoławczych odnoszących się do zarzucanych naruszeń Konwencji;
- f) rozważenia przekazania wpłat dobrowolnych na Fundusz Powierniczy Praw Człowieka oraz na specjalne konto Trybunału, aby umożliwić mu załatwienie zaległości w rozpatrywaniu zasadnych spraw, oraz promowania czasowych delegacji do Kancelarii Trybunału;
- g) rozważenia utworzenia niezależnej krajowej instytucji praw człowieka.

2. Po wydaniu przez Trybunał wyroków:

- a) dalszego zwiększania starań, by przedkładać w określonych terminach całościowe plany działań i raporty z wykonania [wyroków Trybunału – przyp. tłum], które stanowią kluczowy instrument dialogu między Komitetem Ministrów a Państwami-Stronami, co może się również przyczynić do poprawy dialogu z innymi partnerami, takimi jak Trybunał, parlamenty krajowe lub krajowe instytucje praw człowieka;
- b) wdrożenia na poziomie krajowym w odpowiednim czasie, zgodnie z krajowym porządkiem prawnym, skutecznych środków odnoszących się do stwierdzonych przez Trybunał naruszeń Konwencji;
- c) rozwinięcia i przyznania wystarczających zasobów na poziomie krajowym w celu pełnego i skutecznego wykonywania wyroków oraz przyznania odpowiednich

- środków i umocowań agentom rządowym lub innym urzędnikom odpowiedzialnym za koordynację wykonywania wyroków;
- d) przyznania szczególnego znaczenia pełnemu, skutecznemu i szybkiemu działaniu w odniesieniu do wyroków wskazujących na problemy systemowe, które mogą również dotyczyć innych Państw-Stron;
  - e) popierania wymiany z innymi Państwami-Stronami informacji oraz najlepszych praktyk, w szczególności w celu implementacji środków generalnych;
  - f) promowania dostępności wyroków Trybunału, planów działań i raportów z wykonania [wyroków Trybunału – przyp. tłum.], a także decyzji i rezolucji Komitetu Ministrów poprzez:
    - rozwijanie [działań w celu] ich publikacji oraz upowszechniania wśród właściwych podmiotów (w szczególności, władzy wykonawczej, parlamentów oraz sądów, a także, tam gdzie to wskazane, krajowych instytucji praw człowieka oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego), tak aby w większym stopniu zaangażować ich w proces wykonywania wyroków;
    - dokonywanie tłumaczeń lub streszczeń odpowiednich dokumentów, w tym, gdzie to wymagane, ważnych wyroków Trybunału;
  - g) w ramach tych działań, utrzymywania i zwiększania środków finansowych, które umożliwiły Radzie Europy przetłumaczenie od 2010 r. dużej liczby wyroków na języki narodowe;
  - h) w szczególności, zachęcania zaangażowania parlamentów krajowych w proces wykonywania wyroków – tam, gdzie jest to wskazane – na przykład poprzez przekazywanie im raportów rocznych lub tematycznych, lub organizowanie debaty z władzami wykonawczymi na temat implementacji niektórych wyroków;
  - i) utworzenia – tam, gdzie jest to wskazane - „punktów kontaktowych” do spraw praw człowieka w ramach właściwych władz wykonawczych, sądowych lub ustawodawczych, oraz stworzenia między nimi sieci współpracy poprzez organizowanie spotkań, wymiany informacji, udziału w posiedzeniach lub przekazywania rocznych lub tematycznych raportów i newsletterów;
  - j) rozważenia, zgodnie z zasadą subsydiarności, prowadzenia na poziomie krajowym regularnych debat na temat wykonywania wyroków z udziałem władzy wykonawczej i sędziowskiej, jak również członków parlamentu, a także włączając – tam, gdzie jest to wskazane – przedstawicieli krajowych instytucji praw człowieka oraz społeczeństwa obywatelskiego.

C. Nadzór nad wykonywaniem wyroków

Konferencja podkreśla znaczenie efektywnego nadzoru nad wykonywaniem wyroków w celu zapewnienia długoterminowego i wiarygodnego systemu konwencyjnego, i w tym celu:

1. Zachęca Komitet Ministrów do:
  - a) kontynuowania wykorzystywania – stopniowo zwiększając środki – wszelkich dostępnych instrumentów, w tym rezolucji tymczasowych, oraz do rozważenia

skorzystania w razie potrzeby z procedur przewidzianych w art. 46 Konwencji, jeśli zostaną spełnione przesłanki;

- b) rozwijania w tym względzie dostępnych zasobów i instrumentów, w tym poprzez uzupełnianie wsparcia technicznego odpowiednim naciskiem politycznym, w celu zaradzenia przypadkom braku wykonania wyroków;
  - c) promowania rozwijania lepszego współdziałania z innymi partnerami z Rady Europy w ramach ich kompetencji – w pierwszej kolejności z Trybunałem, Zgromadzeniem Parlamentarnym oraz Komisarzem Praw Człowieka;
  - d) poszukiwania możliwości dalszego podnoszenia efektywności posiedzeń ds. Praw Człowieka, w tym również, choć nie jedynie, w odniesieniu do prezydencji, a także długości oraz częstotliwości posiedzeń, jednocześnie zapewniając międzyrządowy charakter tego procesu;
  - e) rozważenia rozszerzenia zakresu przedmiotowego „art. 9” swojego Regulaminu w sprawie nadzorowania wykonywania wyroków oraz warunków ugód, poprzez dodanie komunikacji pisemnych od organizacji międzynarodowych lub organów wskazanych w tym celu przez Komitet Ministrów, jednocześnie odpowiednio zapewniając rządów prawo do odpowiedzi;
  - f) zachęcania, gdy to wymagane, do obecności na posiedzeniach ds. Praw Człowieka przedstawicieli władz krajowych posiadających kompetencje, umocowanie oraz wysoką wiedzę na tematy poddane dyskusji;
  - g) rozważenia przeprowadzania debat tematycznych na temat głównych kwestii związanych z wykonaniem licznych wyroków, tak aby wesprzeć wymianę dobrych praktyk między Państwami–Stronami borykającymi się z podobnymi trudnościami;
  - h) szerszego uwzględnienia – tam, gdzie jest to stosowne – prac innych organów monitoringowych lub doradczych;
  - i) kontynuowania działań w celu zwiększania przejrzystości procesu wykonywania wyroków w celu promowania dalszej wymiany informacji między zaangażowanymi stronami;
  - j) wspierania zwiększania zasobów Departamentu Wykonywania Wyroków w celu umożliwienia mu wypełniania jego głównej roli, w tym jego funkcji doradczych, oraz zapewnienia współpracy oraz dialogu dwustronnego z Państwami–Stronami, poprzez zapewnienie liczniejszego stałego personelu, którego kwalifikacje obejmowałyby krajowe systemy prawne, jak też zachęcanie Państw–Stron do rozważenia oddelegowywania krajowych sędziów i urzędników.
2. Zachęca Sekretarza Generalnego oraz, za jego pośrednictwem, Departament Wykonywania Wyroków do:
- a) ułatwienia dostępu do regularnie aktualizowanej informacji na temat stanu wykonywania wyroków poprzez ulepszenie instrumentów IT, w tym baz danych, oraz - tak jak to uczynił Trybunał – sporządzania zestawień tematycznych lub odnoszących się do danych państw;

- b) rozpowszechnienia podręcznika wspomagającego Państwa-Strony w przygotowywaniu planów i raportów działań;
- c) prowadzenia dalszej refleksji na temat rekomendacji Audytu Zewnętrznego;
- d) usprawnienia, o ile to konieczne, dialogu dwustronnego z Państwami-Stronami, w szczególności poprzez dokonywanie na wczesnym etapie oceny planów działań i raportów z działań oraz poprzez spotkania robocze z udziałem wszystkich odpowiednich partnerów krajowych, w celu promowania wspólnego podejścia w odniesieniu do środków koniecznych do wykonania wyroków, przy pełnym poszanowaniu zasady subsydiarności.

3. Ponadto zachęca:

- a) wszystkich właściwych partnerów w Radzie Europy do szerszego uwzględnienia kwestii dotyczących wykonywania wyroków w ramach swoich działań i programów współpracy oraz odpowiedniego kontaktowania się w tym celu z Departamentem Wykonywania Wyroków;
- b) wszystkie komitety międzyrządowe Rady Europy do uwzględnienia w swoich działaniach tematycznych istotnych aspektów Konwencji;
- c) Sekretarza Generalnego do ewaluacji działań Rady Europy w zakresie współpracy oraz wsparcia w odniesieniu do wykonywania wyroków, tak aby współpraca stała się bardziej ukierunkowana i zinstytucjonalizowana;
- d) Sekretarza Generalnego do kontynuowania wykorzystywania swoich uprawnień – w oparciu o ocenę potrzeb w poszczególnych sprawach – mających na celu ułatwienie wykonywania wyroków poruszających kwestie złożone lub wrażliwe na poziomie krajowym, w tym poprzez wykonywanie uprawnień przekazanych mu/jej na podstawie art. 52 Konwencji;
- e) Komisarza Praw Człowieka – przy wykonywaniu swoich funkcji, a w szczególności w ramach jego/jej wizyt krajowych – do kontynuowania kierowania do Państw-Stron – w oparciu o ocenę potrzeb w poszczególnych sprawach – kwestii związanych z wykonywaniem wyroków;
- f) Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy do kontynuowania sporządzania raportów na temat wykonywania wyroków, organizowania działań mających na celu zwiększenie świadomości członków parlamentów krajowych na temat implementacji Konwencji oraz zachęcania parlamentów krajowych do śledzenia wykonywania wyroków w sposób regularny i skuteczny.

Wdrożenie Planu Działania:

W celu implementacji Planu Działania, Konferencja:

- (1) po pierwsze i w szczególności wzywa Państwa-Strony, Komitet Ministrów, Sekretarza Generalnego oraz Trybunał do pełnego wdrożenia niniejszego planu;**
- (2) wzywa Komitet Ministrów do podjęcia decyzji na sesji ministerialnej w dniu 19 maja 2015 roku w sprawie podsumowania stanu implementacji oraz zebrania dobrych praktyk dotyczących Zalecenia nr CM/Rec(2008)2 w sprawie skutecznej zdolności**

krajowej do szybkiego wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz – jeśli to stosowne – do przygotowania aktualizacji Zalecenia w świetle praktyk rozwiniętych przez Państwa-Strony,

- (3) wzywa Państwa-Strony do przyjęcia, w świetle niniejszego Planu Działania, możliwych nowych środków mających na celu usprawnienie procesu wykonywania przez nie wyroków, oraz do przekazania informacji w tym względzie Komitetowi Ministrów przed końcem 2016 roku;
- (4) zachęca wszystkie Państwa-Strony do zbadania, razem z Departamentem Wykonywana Wyroków, wszystkich ich zawistych spraw, wskazania tych, które można zamknąć, oraz pozostałych przedstawiających większe problemy, a na podstawie tej analizy, do podjęcia działań zmierzających do stopniowego zmniejszania zaległości zawistych spraw;
- (5) wzywa w szczególności Komitet Ministrów oraz Państwa-Strony do zaangażowania w proces implementacji Planu Działania – tam, gdzie jest to wskazane – społeczeństwa obywatelskiego oraz krajowych instytucji praw człowieka;
- (6) zachęca Komitet Ministrów do dokonania oceny, przy uwzględnieniu kalendarza działań określonego w Deklaracji z Interlaken, zakresu, w jakim wdrożenie niniejszego Planu Działania zwiększyło skuteczność systemu konwencyjnego. Na podstawie powyższej oceny przed końcem 2019 roku Komitet Ministrów powinien zdecydować, czy konieczne będą dalej idące zmiany;
- (7) zwraca się do prezydencji belgijskiej o przekazanie Komitetowi Ministrów niniejszej Deklaracji oraz protokołu obrad Konferencji Brukselskiej;
- (8) zachęca przyszłe prezydencje w Komitecie Ministrów do monitorowania implementacji niniejszego Planu Działania.

***

III. Raporty Rady Europy

Raport Rady Europy ws. długoterminowej przyszłości systemu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – konkluzje dotyczące implementacji Konwencji na poziomie krajowym

Raport z dnia 3 lutego 2016 r. (sygn. CM(2015)176-add1final), przygotowany przez Komitet Zarządzający Praw Człowieka (CDDH) Rady Europy

195. CDDH [Komitet Zarządzający Praw Człowieka Rady Europy] zbadał różne i rozbieżne wyzwania. Konsensus panował w odniesieniu do następujących wyzwań:

- i) **Nieadekwatna implementacja krajowa** Konwencji pozostaje wśród głównych wyzwań lub nawet stanowi największe wyzwanie stojące przed systemem Konwencji. Ujawnia dodatkowe i kluczowe wyzwanie: skuteczna krajowa implementacja może zakładać skuteczne włączenie i interakcję szerokiego spektrum podmiotów krajowych (członków rządu, parlamentarzystów oraz sądownictwa, a także krajowych struktur praw człowieka, społeczeństwa obywatelskiego oraz przedstawicieli zawodów prawniczych). Dodatkowym wyzwaniem, które wskazano, są także trudności praktyczne związane ze śledzeniem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

[...]

197. W odniesieniu do **krajowej implementacji Konwencji**, CDDH zgadza się, że potrzebne jest **dalsze działanie**, a wszystkie zalecane poniżej rozwiązania mieszczą się **w ramach istniejących struktur**:

- i) Zaprzeczając, by na podstawie Konwencji istniał po stronie Państw Stron obowiązek prawny przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału w sprawach, w których nie są one stronami, wydaje się, co odnotowuje CDDH, że istnieje możliwość lepszego uwzględniania zasad ogólnych zawartych w wyrokach Trybunału w sprawach przeciwko innym Wysokim Układającym się Stronom, w ramach prewencyjnego przewidywania możliwych naruszeń. W tym celu, pozytywne skutki może przynieść zidentyfikowanie dobrych praktyk dotyczących rodzaju środków praktycznych, które mogłyby być przyjęte.
- ii) CDDH uznaje, że szkolenie zawodowe oraz działania uświadamiające na temat Konwencji oraz orzecznictwa Trybunału stanowią duży priorytet w celu wypełnienia luki w zakresie implementacji [standardów]. Uznając wysiłki już podejmowane przez wszystkie właściwe podmioty, [CDDH] podkreśla konieczność:
  - o zapewniania, w sposób usystematyzowany, bardziej ukierunkowanego i uwzględniającego specyfikę danego kraju szkolenia [przedstawicieli] właściwych zawodów prawniczych (np. funkcjonariuszy rządowych, sędziów, prokuratorów, prawników), odnoszącego się do problemów stosowania Konwencji w każdej Wysokiej Układającej się Stronie, przy jak najpełniejszym wykorzystaniu potencjału Europejskiego Programu na rzecz Edukacji Praw Człowieka dla Prawników (Program HELP) Rady Europy; oraz
  - o zwiększenia wysiłków dotyczących tłumaczenia wiodących wyroków (ich fragmentów) oraz/lub zapewniania streszczeń tych wyroków w językach krajowych, szczególnie dla celów edukacyjnych i szkoleniowych.

- iii) Należy zachęcać do tworzenia, tam gdzie to właściwe, punktów kontaktowych wyspecjalizowanych w sprawach dotyczących praw człowieka w ramach właściwych organów władzy wykonawczej, sądowej i ustawodawczej, szczególnie, jeśli nie istnieje system [wymagający znajomości praw człowieka i Konwencji] w odniesieniu do wszystkich pracowników w ramach tych właściwych władz. Te punkty kontaktowe powinny służyć jako osoby powołane do udzielania porad w odniesieniu do spraw dotyczących Konwencji.
- iv) Wciąż istnieje potrzeba poprawy krajowych środków odwoławczych – czy to poprzez tworzenie nowych środków (w tym o charakterze prewencyjnym – sądowych lub innych), czy to poprzez interpretowanie istniejących środków krajowych oraz prawa procesowego zgodnie z obowiązkami wynikającymi z art. 13 Konwencji. Kwestia skutecznych środków odwoławczych powinna być w centrum wszelkich działań mających na celu wspieranie krajowej implementacji Konwencji, a także w pracach tematycznych właściwych komitetów Rady Europy, w szczególności tych, w których zasiadają przedstawiciele krajowych wymiarów sprawiedliwości (sędziowie, prokuratorzy, itp.).
- v) Rządy powinny w pełni informować parlamenty na temat kwestii dotyczących interpretacji oraz stosowania standardów Konwencji, w tym na temat zgodności (projektów) ustawodawstwa z Konwencją;
- vi) Należy udostępnić wystarczającą wiedzę ekspercką na temat spraw dotyczących Konwencji członkom parlamentu, tam gdzie to właściwe, poprzez tworzenie struktur parlamentarnych oceniających [kwestie] praw człowieka oraz/lub poprzez wsparcie ze strony wyspecjalizowanego sekretariatu oraz/lub poprzez zapewnienie dostępu do bezstronnego doradztwa na temat prawa dotyczącego praw człowieka – jeśli to właściwe – we współpracy z Radą Europy.
- vii) Istnieje potrzeba, by władze krajowe w sposób systematyczny sprawdzały zgodność z Konwencją projektów ustawodawstwa oraz praktyki administracyjnej (w tym wyrażonej w rozporządzeniach, zarządzeniach i okólnikach) na wczesnym etapie prac redakcyjnych, i rozważały, tam gdzie to właściwe, wykazanie w uzasadnieniu do projektu ustaw, dlaczego projekt jest uznawany za zgodny z postanowieniami dotyczącymi praw człowieka;
- viii) CDDH podkreśla również znaczenie zwiększonego korzystania przez Państwa członkowskie z istniejących mechanizmów Rady Europy (m.in. Komisji Weneckiej), które dają możliwość oceny zgodności ustawodawstwa ze standardami Konwencji.
- ix) CDDH przypomina istotną rolę, którą mogą odgrywać krajowe struktury praw człowieka oraz społeczeństwo obywatelskie w odniesieniu do implementacji Konwencji. Ponawia ponadto swoje wsparcie dla tworzenia niezależnych krajowych instytucji praw człowieka i zachęca, by istniały odpowiednie warunki na poziomie krajowym do wypełniania ich prawnoczułowieczej misji.
- x) Rada Europy ma do odegrania bardziej aktywną rolę w ułatwianiu włączenia wszystkich właściwych podmiotów krajowych w zależności od natury problemu, który ma być rozwiązany. Może być potrzebne rozważenie przez Radę Europy bardziej skutecznej strategii w tym obszarze, w oparciu o najlepsze praktyki jej współpracy z Państwami członkowskimi.

[link do raportu w języku angielskim](#)

Decyzje Komitetu Delegatów Ministrów Rady Europy ws. raportu ws. długoterminowej przyszłości systemu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

W dniu 30 marca 2016 r. Komitet Delegatów Ministrów Rady Europy zachęcił Państwa członkowskie do implementacji środków zalecanych w konkluzjach § 197 i) - ix) w świetle właściwych paragrafów raportu (§§ 37-64) w odniesieniu do:

- i. lepszego uwzględniania zasad ogólnych zawartych w wyrokach Trybunału w sprawach przeciwko innym Wysokim Układającym się Stronom, nawet jeśli nie są one wiążące prawnie,*
- ii. ulepszania lub tworzenia skutecznych krajowych środków odwoławczych,*
- iii. weryfikowania zgodności projektów ustawodawstwa oraz praktyki administracyjnej z Konwencją,*
- iv. działań uświadamiających oraz szkolenia dotyczącego Konwencji oraz wyroków i decyzji Trybunału, oraz tworzenia punktów kontaktowych ds. "praw człowieka", tam gdzie to właściwe, w szczególności, jeśli system [wymagający znajomości praw człowieka i Konwencji od wszystkich pracowników] jest niewystarczający, oraz*
- v. roli parlamentów krajowych, sądów krajowych, krajowych struktur praw człowieka oraz społeczeństwa obywatelskiego w odniesieniu do implementacji Konwencji, i w tym kontekście udostępnienia wystarczającej wiedzy eksperckiej nt. spraw dotyczących Konwencji parlamentom krajowym oraz lepszego zapewnienia dostosowanego i ukierunkowanego szkolenia dla sądów krajowych. [...]*

***

IV. Dokumenty Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy

Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 1823(2011)¹³ Parlamenty krajowe: gwaranci praw człowieka w Europie

1. Zgromadzenie Parlamentarne przypomina, że państwa członkowskie Rady Europy są odpowiedzialne za skuteczne wdrożenie międzynarodowych standardów praw człowieka, pod którymi się podpisały, w szczególności Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (ETS nr 5, zwana dalej „Konwencją”). Obowiązek ten dotyczy wszystkich organów państwowych, tak wykonawczych, sądowych, jak i ustawodawczych.
2. Parlamente krajowe są często pomijane w tym kontekście. Ich potencjał powinien zostać bardziej zbadany. Stanowią one klucz do skutecznego wdrażania międzynarodowych standardów praw człowieka na poziomie krajowym i wypełniają swój obowiązek ochrony praw człowieka poprzez ustawodawstwo (w tym weryfikowanie projektów ustaw), udział w ratyfikacji międzynarodowych traktatów praw człowieka, rozliczanie władzy wykonawczej, utrzymywanie kontaktu z krajowymi instytucjami praw człowieka i wspieranie tworzenia wszechobecnej kultury praw człowieka.
3. Członkowie Zgromadzenia, posiadając podwójny mandat – jako członkowie Zgromadzenia oraz swych poszczególnych parlamentów krajowych – mają szczególny obowiązek przyczyniania się do takiego działania.
4. Zgromadzenie odnotowuje, że „Zasady Paryskie” Narodów Zjednoczonych z 1993 r. stały się akceptowanym międzynarodowo wzorcem podstawowych, minimalnych standardów dotyczących roli i funkcjonowania niezależnych krajowych instytucji praw człowieka; podobny wzorzec powinien zostać opracowany dla organów parlamentarnych.
5. W odniesieniu do wdrażania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej zwanego „Trybunałem”) Zgromadzenie:
  - 5.1. wierzy, że parlamente krajowe są wyjątkowo usytuowane, by rozliczać rządy za sprawne i skuteczne wykonywanie wyroków Trybunału, jak też by sprawnie przyjmować konieczne zmiany ustawowe;
  - 5.2. wyraża żal, że w procesie po konferencji w Interlaken debata na temat przyszłości systemu Konwencji nie uwzględnia wystarczająco potencjalnie ważnej roli parlamentów, i ubolewa, że Deklaracja z Izmiru milczy na ten temat;

---

¹³ Debata Zgromadzenia Parlamentarnego w dniu 23 czerwca 2011 r. (25 sesja) (zobacz [Doc. 12636](#), raport Komisji Spraw Prawnych i Praw Człowieka, sprawozdawca: Pan Pourgourides). Tekst przyjęty przez Zgromadzenie w dniu 23 czerwca 2011 r. (25 sesja).

- 5.3. wskazuje na pozytywne przykłady kilku państw, w szczególności Wielkiej Brytanii, Holandii, Niemiec, Finlandii i Rumunii, które utworzyły struktury parlamentarne do monitorowania wykonywania wyroków Trybunału.
6. Ponadto, Zgromadzenie:
- 6.1. zachęca parlamentarzystów do monitorowania determinacji i wdrażania standardów praw człowieka przez krajowe organy sądowe i administracyjne;
  - 6.2. nakłania parlamentarzystów do realizacji ich odpowiedzialności za staranne analizowanie działania władz wykonawczych w ich krajach w odniesieniu do wdrażania, zwłaszcza, międzynarodowych standardów praw człowieka;
  - 6.3. wzywa rządy do włączenia parlamentów krajowych do procesu negocjowania międzynarodowych porozumień w sprawie praw człowieka oraz do procesu wdrażania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;
  - 6.4. wzywa wszystkie państwa członkowskie do zapewnienia odpowiednich procedur parlamentarnych w celu systematycznego weryfikowania zgodności projektów ustawodawstwa ze standardami Konwencji oraz unikania przyszłych naruszeń Konwencji, w tym regularnego monitorowania wszystkich wyroków, które mogą potencjalnie wpływać na poszczególne porządki prawne;
  - 6.5. nakłania parlamentarzystów do zwiększenia ich wysiłków na rzecz wspierania procesu nadzorowania wyroków Trybunału poprzez kontrolowanie kroków podejmowanych przez właściwe władze w celu wykonania wyroków stwierdzających naruszenia, w tym poprzez badanie rzeczywiście podejmowanych środków;
  - 6.6. wzywa parlamenty do utworzenia i/lub wzmocnienia struktur, które pozwoliłyby na włączenie do głównego nurtu prac i wnikliwe nadzorowanie ich międzynarodowych.
7. Zgromadzenie zaprasza więc parlamentarzystów do wdrożenia następujących podstawowych zasad na rzecz parlamentarnego nadzoru nad międzynarodowymi standardami praw człowieka.

Załącznik

Podstawowe zasady parlamentarnego nadzoru nad międzynarodowymi standardami praw człowieka

1. Odpowiednie ramy oraz odpowiedzialność

Parlamenty krajowe utworzą odpowiednie struktury parlamentarne w celu zapewnienia wnikliwego i regularnego monitorowania zgodności z, i nadzorowania nad, międzynarodowymi zobowiązaniami w zakresie praw człowieka, takie jak dedykowane

do tego celu komisje praw człowieka lub odpowiednie, analogiczne struktury, których mandaty zostaną w jasny sposób określone i uregulowane w prawie.

Mandaty te powinny obejmować, między innymi:

- systematyczne weryfikowanie zgodności projektów ustawodawstwa z międzynarodowymi zobowiązaniami w zakresie praw człowieka;
- wymóg regularnego przedstawiania przez rządy sprawozdań na temat właściwych wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich wdrażania;
- inicjowanie propozycji ustawodawczych i zmian w prawie;
- uprawnienia w zakresie wzywania świadków i żądania dokumentów w zakresie ich mandatu.

Komisje takie będą ponosiły odpowiedzialność za zapewnianie parlamentom odpowiedniego doradztwa oraz informacji na temat praw człowieka.

Szkolenie w zakresie praw człowieka zostanie również zapewnione dla parlamentarzystów oraz ich personelu.

2. Niezależne doradztwo

Komisje do spraw praw człowieka lub odpowiednie analogiczne struktury będą miały dostęp do niezależnej opinii eksperckiej na temat praw człowieka.

Odpowiednie środki będą również dostępne dla zapewnienia wsparcia ze strony wyspecjalizowanego sekretariatu.

3. Współpraca z innymi instytucjami i społeczeństwem obywatelskim

Utrzymywana będzie współpraca oraz regularny dialog, jak stosowne, z właściwymi organami krajowymi (na przykład, krajowymi instytucjami praw człowieka, rzecznikami parlamentarnymi) lub międzynarodowymi (na przykład, Zgromadzeniem Parlamentarnym, Komisarzem Praw Człowieka Rady Europy, europejskimi lub innymi międzynarodowymi organami monitoringowymi praw człowieka), jak również z przedstawicielami ugruntowanych organizacji pozarządowych, które posiadają znaczące i odpowiednie doświadczenie.

***